YUVARLAK MASA TOPLANTISI

SEÇİM DEĞERLENDİRMESİ

Katılımcılar: Yüksel AKKAYA, Aydın ÇUBUKÇU, Özgür MÜFTÜOĞLU, Cem SOMEL ve Toplum ve Hekim Dergisi Yayın Kurulu Üyeleri*

Onur HAMZAOĞLU: Hoş geldiniz

Toplum ve Hekim Dergisi Yayın Kurulu üyeleri ile Danışma Kurulu üyelerinin Türkiye gündeminin özel konuları ile ilgili olarak artık gelenekselleşen bir oturumuna daha "12 Haziran 2011 seçimlerinden sonra Türkiye" başlığı ile başlayacağız biraz sonra, ama ondan önce bir duyuruyu paylaşmak istiyorum. Seçimlerden sonra beyaz sayfa açılması ile ilgili ciddi bir propaganda ve bir söylem var, davaların düşürüldüğü geri çekildiği ile ilgili. Ancak Adana'da 19-20 Nisan grevi öncesinde, daha önceden kurulmuş olan demokrasi çadırı ziyaret edilip o çadırda barış ile sağlık hakkını birleştiren iki hekim arkadaşımız ilerleyen günlerde görev sırasında özel savcının emri doğrultusunda mahkemeye çıkartıldılar gözaltından sonra, 29 Nisan itibariyle. 27 Haziran 2011 pazartesi günü de mahkemeleri var iki arkadaşımızın. Bununla ilgili Adana Tabip Odasının web sayfasında açılan www.sağlık hakkı yargılanamaz.com imza için kullanılmasını istiyoruz. Bu bağlamda da başlangıçta paylaşmak istedim. Tabip odası sayfasından girişin kolay olduğunu da söylemek istiyorum.

Oturumumuza dilerseniz birkaç sorunun da paylaşılması ile başlayabiliriz. Seçim sonuçlarının değerlendirilmesi bir temel beklentimiz olmasa da, başarı - başarısızlık gibi bir tanım yapılabilir mi, kim için nasıl yapılabilir sorusu. Örneğin iki dönemdir hükümet olan parti olarak AKP'nin üçüncü dönem itibarıyla %50 oy oranı, bunu nasıl okumalıyız, böyle bir soruyu kendimize sorabiliriz. Çatışmasız dönem diye tanımlanmış olan dönem hakikaten bundan sonra barışa yönelik süreç olarak evrilebilecek mi? Ya da tamamen kesintiye mi uğrayacak. 24. Dönem TBMM başlayacak. Bir başka soru belki anayasada değişiklik mi yeni anayasa mı? Ama bir önceki hükümetin sözcüsü dönemin bakanının yine birkaç gün önceki açıklamasında olursa anayasa ile ilgili çalışmalar ilk bir yıl içinde olur ondan sonra da bu iş rafa kalkar zaten çünkü cumhurbaşkanı seçimi var, yerel yönetim seçimleri yaklaşıyor gibi açıklamaları oldu. Bunlar bağlamında yarından itibaren Türkiye'de bizleri neler bekliyor, bizler nasıl bir hazırlık içinde olmalıyız ve neler yapmalıyız sorularıyla birlikte bir oturum olarak kurgulamıştık; iki bölümde yapabiliriz birinci turda özellikle danışma kurulu üyelerimizin değerlendirmelerini alabiliriz sonra zamana göre de bir ara verip ondan sonra ikinci turda yeniden bu söylemlerin tartışmasını birlikte gerçekleştirebiliriz. Uygun görürseniz eğer ben ilk sözü Aydın Abiye vermek istiyorum, başlayalım.

**Alpay AZAP, Harun BALCIOĞLU, İlhan DİKEN, Onur HAMZAOĞLU, Osman ÖZTÜRK, Ata SOYER, Hakan TÜZÜN, Gamze UĞURLUER, Yavuz ÜÇKUYU, Eftal YILDIRIM*

Aydın ÇUBUKÇU: Arkadaşlar seçim sonuçları şüphesiz farklı açılardan önem taşıyor. Bu yüzden de, yalnızca siyasetçiler tarafından değil, sosyologlar, kültür insanları, sendikacılar vs. tarafından da değerlendiriliyor. Geleceğe ilişkin perspektifler tartışılıyor, nasıl bir olayla karşı karşıya olduğumuz hakkında kafa yoruluyor. Seçim sonuçları, hem düşünce dünyamızda hem siyaset hayatımızda bir dönüm noktası olarak karşımızda duruyor. Yalnızca AKP'nin büyük başarısı -demekte hiçbir sakınca yok- dolayısıyla değil, meclise sosyalist milletvekillerinin girmiş olmasıyla da daha önce yaşadıklarımızdan farklı gelişmelerle karşılaşabileceğimizi biliyoruz.

AKP'nin bu büyük oy oranını nasıl anlamalıyız konusuna kısaca değinmek istiyorum. Pek çok yorumcunun söylediği gibi, önemli faktörlerden birisi Recep Tayyip Erdoğan etrafında yaratılmış bulunan "karizma"nın kitleler üzerinde belli bir siyasi tercih noktasında rol oynayacak kadar etkili olmasıdır. Bu ayrıca değerlendirilebilir ama AKP'nin bir bütün olarak bu son dönemde, "işler yaparak" kamuoyunda bir başarı algısı yarattığına dikkat etmek de gerekiyor. Dış politika bunda bir etkendir, bu da ayrı bir problem olarak değerlendirilmeli. Dış politikanın iç politikaya bu kadar etkili olabildiği durumlar oldukça enderdir ama Türkiye'de bu bir faktör olarak daima karşımıza çıkıyor. Dış politikadaki başarı ya da başarısızlık iç politikada mutlaka kitle desteği, oy tabanı vs. olarak karşılığını buluyor. Geçmişte Kıbrıs çıkarmasıyla birlikte Ecevit'in kişiliğinde tanık olduğumuz durum, bugün Ortadoğu'da lider görüntüsüyle Recep Tayyip Erdoğan'ın elde ettiği etkili konuma çok benziyor. Yani dış politika, iç politika için bir faktör olma özelliği taşıyor. İcraatlar bahsine gelince, bir kalkınma ve zenginleşme, refah algısının oluşmasına yol açan icraatlardan söz etmek mümkün. Şu önümde duran broşür aslında son derece önemli bir çalışma: Sağlıkta Hayaller, Yalanlar ve Gerçekler. Madde madde iktidarın neler yaptığına ilişkin iddialar ile bunu karşılıkları konulmuş, internetten onu indirmiştim daha önce de. Fakat hasta bir vatandaş olarak, aşağı yukarı 3 aydır hastanelere giden bir vatandaş olarak, bir gözlemim var. Daha önce de hastanelerle ilişkim olmuştu. İşler öncekine göre daha kolay yürüyor, vatandaş memnun. Ama bu broşürü okuyunca bir sürü şeyi anlıyoruz. Diyelim ben, okumasam da birçok şeyin farkındayım, basını takip ediyorum, icraatları görüyorum; her birinin arkasında neler yattığını öğrenmişim "uyanık bir vatandaş" olarak, farklıyım! Ama milyonlarca insan iktidar tarafından anlatılanların doğru, gerçek, yaşanarak görülen şeyler olduğu noktasında kendi hayatında bir tecrübe edindiğine inanıyor. Yani ben Sosyal Sigortalar Hastanesinde tedavimi oldum hem eski halini de biliyorum yani 3-4 sene önceki halini de biliyorum. Şimdi bir sistem oturmuş, itiş kakış koşturmuyor kimse. Hasta bakıcı hemşerisinin peşine takılıp doktor kapılarında torpil aramıyor kimse. İşler yürüyor yani. Bir rahatlama var. Bu diğer icraatlarda, mesela çift yollar ve TOKİ uygulamalarında da bir ilerleme, yenilenme, kalkınma görüntüsü verilebildi. TOKİ'nin sıradan insanlar tarafından nasıl algılandığı da ilginç. Kira verir gibi ev sahibi olma propagandası her dar gelirli vatandaşın hayallerine sesleniyor. Evsiz insanlar için ciddi bir çekicilik taşıyor. Diğer yandan bence çok önemli unsurlardan bir diğeri "teğet geçen kriz" propagandasıdır. Özellikle Türkiye'de günlük hayatın pek çok yönetimini ve siyaset algısını belirleyen esnaf kesimi bu süreçten başarılı çıkıldığı konusunda kuşku taşımamaktadır. Çarşı esnafı genel olarak belli ideolojilerin ve siyasi düşüncelerin olduğu kadar, güncel politikaların da yorumlanıp halka aktarılması konusunda bir aracı rolü görür her zaman. Bu dönemde de rolünü etkili biçimde oynamıştır. Bir hükümetin icraatı, bir siyasetin geçmişi-geleceği esnafın olumlu yorumuyla anlatıldığı zaman halk tarafından bunun kabullenilmesi ve onaylanması daha kolay olmaktadır. Esnafı kendi tarafına çekmeyi başarmış herhangi bir egemen sınıf politikasının halkın çoğunluğunun onayını kazanması artık çok ciddi engellerle karşılaşmamaktadır. Seçim bazında ya da politikaların planlaması bazında esnaf önemli bir rol oynamaktadır. AKP hükümeti esnafı kazanmıştır. Çarşı esnafı, Anadolu da ya da metropollerde, İstanbul, Trabzon, Kayseri gibi meta dolaşımının belli başlı kilit noktalarında bulunan toplu ve perakende işleri ile uğraşan esnaf, siyasetin halk arasında dağılımında, dolaşımında da önemli bir rol oynamaktadır. Esnafın yığınsal olarak kazanılmış

olması AKP'nin seçim başarısında en önemli etkenlerden birisidir. Kriz gerçekten teğet geçmiş midir, krizden etkilenen işçi-emekçilerin hayatlarındaki sonuçlar nelerdir? Bu sorunun cevaplanmasında esnaf yorumunun ne kadar etkili olduğunu tahmin edebiliriz. 2002 krizi ile kıyaslandığında, yani o büyük isyan noktasına geldiği zaman yaşadıklarıyla son krizi kıyasladığında esnaf, bu dönemin ekonomik bakımından çok daha iyi olduğundan kuşku duymamaktadır. Gündelik ilişkileri içinde kurduğu geniş çevresi içinde bunun gönüllü propagandacısı olarak rol oynamaktadır. Hizmet icraatları açısından baktığımız zaman genel görünüm vatandaş gözünde başarılıdır ve bunun bir başarı olarak algılanmasında, bu hükümetin sahip olduğu, özellikle Recep Tayyip Erdoğan'ın etrafında kümelenmiş olan medya organlarının rolü şüphesiz tartışılmaz. Hiç bir hükümet başka hiçbir siyasi parti bu kadar etkili bir medya gücüne sahip olmamıştır. AKP, büyük bir medya çevresini seferber edebilen yandaş medyayı da kontrol ederek yönlendirebilen bir etki gücüne sahiptir. Aynı araçlarla dış politika bazında da bir başarı hanesi yaratılmıştır, bir dünya lideri etkisi yaratılmıştır ve bu gerek referandum sürecinde gerekse seçimler boyunca iyi işlenmiştir. Referandum demişken, bunun seçimlerle bağlantısını kurmadan geçmek olmaz. Referandumdaki "evet" başarısı seçimler için bir dayanak olarak kullanılmıştır. Başından beri referandum, seçimler ve ardından gelecek olan cumhurbaşkanlığı seçimleri için kritik bir test noktası olarak değerlendirilmiştir. Hükümet ve başbakan tarafından özellikle buna göre çalışmıştır, propaganda temaları buna göre seçilmiştir ve yalnızca anayasanın değiştirilmesine evet ya da hayır oylaması olarak değil, ama gerek hükümetin güncel icraatları, gerekse bundan sonraki dönem için de onaylanması hedeflenmiştir. Oy kullananlar da Anayasa'dan çok hükümeti oylamıştır. Ve seçimler, referandumun pekiştirdiği, netleştirdiği kimi temaların oylanması haline getirilmiştir. Böylece referandumda anayasada belli başlı değişiklikler olarak vaat edilenler, aynı zamanda hükümetin hemen yapacağı işler olarak da propaganda edilmiştir. Referandumda elde edilen %60'lık evet oranı, seçimlerde alınacak sonuç hakkında ciddi bir işaretti aslında. Bu kadar içi boş gerçekleştirilmemiş şeyler olarak ortaya atılmış olsa da, Kürt açılımı, Alevi açılımı, Roman açılımı gibi reklamı içeriğini çok aşmış olan temaların halkın algılama tarzı içinde kazandığı tek anlam, daha özgür ve demokratik bir ülke vaadi olmuştur. Gerçi Kürt açılımı meselesine Kürtler itibar etmemişlerdir. Yani Kürtlerden kısmen aldıkları oylar açılım politikasıyla ilgili değildir. Ama Kürtler dışındaki çevreler üzerindeki bu sloganın etkisi bir oy desteğine dönüşebilmiştir. Alevi açılımı da öyledir Roman açılımı zaten bir tiyatroydu. Herhangi bir anlamı yoktu, ama bunların toplamından AKP'nin ezilmiş halk kesimlerinin sorunlarına çözüm arayan, demokratik bir çözüm yolunda ilerleyen bir parti olduğu imajının doğması kolaylaşmıştır. Bunun bir karşılığının olmasını şöyle de yorumlayabiliriz. Halkın büyük çoğunluğunun bunların gerçekleşmesine ihtiyacı vardır. Alevi sorunu, Kürt sorunu, Roman sorunu gibi kavramların ortaya atılmış olması ve bunlar bağlamında anayasanın kökten değiştirileceği propagandasının pek çok farklı çevre tarafından etkili ve yaygın olarak yapılması, genel ihtiyaçlara ve özlemlere yönelikti. Bu özgürlükler, bütün halk için gereklidir. Büyük çoğunluk, "Kürt'ten bana ne, Roman'dan bana ne" dememiştir, bu politikalar genel bir kabul bulmuştur. Dolayısıyla bu konularda bir söz söylemek bunlara ilişkin bir şeyler yapıyor olarak görünmek bile, oy düzeyinin yükselmesinde bir etken olabilmektedir. Toplama baktığımız zaman, bizim çözmemiz gereken, görünüş ile gerçek arasındaki bu "yaman çelişki"dir.

Böylece %50 gibi son derece önemli bir oy oranıyla seçimlerden galip olarak çıkan AKP şimdi önünde bir sorunlar sıradağı ile karşı karşıyadır ve artık cila ile idare edilemeyecek bu çetin durum gerçek çözümler sürecine girmek zorunluluğuyla karşı karşıyadır. Öncelikle, bugüne kadar özellikle seçim süreciyle birlikte savaş ilan ettiği Kürt siyasal hareketiyle çok ciddi olarak bir temas noktası aramak zorundadır. Bundan kaçınamayacağı görülmektedir. Zannediyorum önümüzdeki süreçte kurulması gereken ilişkilerin çok yönlülüğüyle bir psikolojik zemin hazırlamak üzere bugünden bir kuşatma yaratılmıştır, mesela hiç bugüne kadar bu şeyler söylediğine tanık olmadığımız köşe yazarları bile

Abdullah Öcalan ile görüşmenin kaçınılmaz, önemli, elzem olduğunu yazmaya başlamışlardır. Bir zamanlar el altından gizli tutulan, gizlenmeye çalışılan görüşmeler artık açık ve kabul edilmiş şeyler haline getirilmeye çalışılmaktadır. Bunun yanı sıra Alevilerin ibadet sorunları, Cem evlerinin ibadethane olarak kabul edilip edilmeyeceği, Diyanet içinde Alevilere bir yer verilip verilmeyeceği gibi sorunlar da Alevilerin talepleri doğrultusunda bir çözüme kavuşmak zorundadır, bu da artık toplumun bir dayatmasıdır. Bundan da kaçamayacaklardır. Dünyadaki ve Ortadoğu'daki gelişmeler, hükümetin kendisinin bir özelliği olarak öne sürdüğü dış politika stratejilerini teste tabi tutacaktır. Şundan şahsen benim kuşkum yok: AKP'nin kurgulanmış dış politikasının dayanağı olan, Davutoğlu'nun "Derin Strateji" adıyla kitaplaştırdığı temel görüşleri Amerikan stratejileri ile uyum halindedir. Henüz hükümette görev almadan çok önce yazılmıştır bu kitap, aşağı yukarı yedi-sekiz yıl önce. Türkçeye daha yeni çevrildi ama özellikle Arap ülkelerinde çok konuşulan tartışılan bir kitaptı. Ben Mısır'da, İran'da bunu okumuş politikacılar, gazeteciler tanımıştım. Bu stratejinin Davutoğlu'nun şahsi görüşleri olduğunu söyleme imkanı yoktur. Davutoğlu, yalnızca stratejileri uygulama konusunda tartışmalara dahil edilen bir teknisyen değil, Amerikan başkanlık danışmanları sistemi içinde yer alan ve özellikle bölge stratejilerinin oluşturulmasında görevli kadrolar arasında yer almış bir şahsiyettir. Amerikan politikalarının oluşturulmasında görev yapmış bir insanın "derin strateji" kavramından söz ediyoruz. Bu açıdan baktığımız zaman, örneğin hemen önümüzde duran Suriye sorununun nasıl çözüleceğine dair kimi politikaların "derin strateji" kapsamında önceden tartışıldığını anlıyoruz. Suriye rejimi dönüşüme ve sistem içinde kendine bir yer bulmaya zorlanacaktır. Gelinen noktada Türkiye'nin bir tampon bölgeyi tartıştığı ve böyle bir noktaya doğru ilerlediği görülmektedir. Ayrıntılara girmeye gerek yok, söylemek istediğim şu: bölgede dünya lideri olarak Recep Tayyip Erdoğan'a yüklenen misyon ayarlanmış bir misyondur ve burada Amerika'nın genel stratejik hedefleri ile uyumlu bir yol izlemesi daha önceden belirlenmiştir. Ama şu nokta bence çok önemli: bu tip kadrolar son derece pragmatist ve oportünist kadrolardır. Şu hesap daima genel çizgi içinde kendisini gösterecektir: Amerika ile birlikte ama kendimiz için ve kendimize göre. Amerika ile bir yere kadar, hatta İsrail ile bir yere kadar, ama yine kendimize göre kendimiz için. Bu niyet daima taşınacaktır.

Bütün bu iç ve dış sorunlar paketi içinde Kürt meselesi ve bölgenin sorunları temel iki sorun olarak karşımızda duruyor ve önümüzdeki süreçte Türkiye'deki tüm ilişkileri belirlemeye aday iki etken olarak görünmektedir.

Özellikle 36 sağlam muhalif milletvekilinin varlığından hareket edersek, önümüzdeki sürecin AKP için de bizim için de zorlu geçeceğini söyleyebiliriz. Çitayı hayli yükseltmiş olduğu söylenen Kürt siyasi hareketi demokratik özerklik kavramının içini yeni yeni doldurmaya başlamıştır. Bunun, mesela, Avrupa Birliği yerel yönetimler şartıyla çok alakalı olmadığını da bir takım Türk politikacılar yeni fark etmeye başladılar. Başlangıçta o çerçevede bir şey olarak düşünülüyordu. Farklı bir içerikte bir talep olduğu, mesela hükümetin merkezi devlet yapısının yargısını dışarıda bırakan adalet komitelerinin örgütlenmesi, halk güvenlik güçlerinin örgütlenmesiyle polis ve askerin devre dışı bırakılması gibi özelliklerle şekillenen bir özerklik talebi somutlanmaya başladı. Çıtanın buraya kadar yükseltilmesi, mücadeleyi nasıl boyutlandırır bunları da zaman içinde göreceğiz. Bir yanda "Kürt sorunu yoktur" noktasında yeni bir mevzi tutmaya çalışan hükümet başkanı var, bir yanda da çitayı gittikçe yükselterek kültürel haklardan bölgesel özerkliğe doğru giden bir Kürt siyaseti var.

Şüphesiz Kürt sorunundaki gelişmeler, bir ucuyla da bölgedeki gelişmelere bağlı olacaktır. Suriye'deki ve İran'daki gelişmelerle Kürt sorununun alacağı biçimler arasında da karşılıklı etkileşimler olacağından kuşku duyulmamalıdır. Benim söyleyeceklerim esas olarak bu kadar. Belki unuttuğum şeyler vardır ama sorular üzerinden de gidebiliriz.

Onur HAMZAOĞLU: Teşekkürler Aydın Ağabey şimdi de Özgür ile devam edelim benzer bir açılım ile

Özgür MÜFTÜOĞLU: Aydın Çubukçu AKP'nin seçim başarısında AKP'den kaynaklanan nedenleri gayet açık biçimde ortaya koydu. Ben seçim sonuçlarını diğer partiler yönünden değerlendirmeye çalışacağım. Ama önce AKP'nin de durumu hakkında birkaç şey söylemek istiyorum. AKP, CHP gibi, Adalet Partisi gibi, MHP gibi ya da MSP ve onun devamı olan partiler gibi net bir ideolojik tabana dayanmıyor. Daha çok Anavatan Partisi gibi dört eğilimi bir arada bulundurma iddiasında olan; ekonomik ve siyasi bir krizin ardından yeniden yapılanma sürecini yürütmek üzere ortaya çıkmış ya da çıkartılmış bir proje partisidir. 1980'lerin başındaki ekonomik ve siyasi kriz ortamından doğmuş olan ANAP, iktidarda bulunduğu süreçte neoliberal yapısal uyum programının önüne görev olarak konmuş olan aşamasını son derece başarıyla uygulamıştı. AKP de aynen ANAP gibi 2001 krizi ardından yapısal uyumun gerekli koşullarını iktidarı boyunca başarıyla yerine getirmiştir. AKP'nin iktidarı boyunca izlediği ekonomik programı uygulamak bir siyasi parti için hiç de kolay değildir. Dünyanın birçok ülkesinde geniş toplum kesimlerini yoksullaştıran, işsizleştiren ve güvencesizleştiren bu politikaları izleyen partilerin bir dönemden fazla iktidarda kalabilmeleri pek mümkün olmamıştır. Oysa AKP, bu politikaları "başarıyla" uyguladığı halde halk desteğini kaybetmemiş ve üçüncü kez (hem de oyunu arttırarak) iktidarda kalmayı başarmıştır. Bu başarı AKP için "taktire şayan" olmakla birlikte AKP'nin rakiplerinin de bu "başarıdaki" rolünü atlamamak gerekir.

Yeri gelmişken şunu belirtmek isterim ki; ben bu dönemde AKP'ye muhalefet ederek onun önünü kesebilecek bir parti olduğunu düşünmüyorum. Her şeyden önce AKP, seçime giren diğer partilerden farklı olarak muhalefet olabileceğini ve Tayyip Erdoğan'ın muhalefet sıralarında oturabileceğini düşünmemiştir bile. Hatta muhalefet olmanın daha da ötesine başka bir partiyle koalisyonu bile düşünmemiştir bence. Özellikle Erdoğan'ın psikolojisi sürekli olarak iktidarı elinde bulundurmak üzerinedir. Başbakanlık dışında düşünebildiği makam başkanlık ya da (başkanlık sistemini getiremezse) cumhurbaşkanlığıdır, tıpkı Özal gibi. Bu bağlamda geçtiğimiz seçimler için şunu söyleyebiliriz: AKP ve Erdoğan, kaybederse yok olacağını bildiği için seçimleri ölüm kalım meselesi haline getirmiş, seçimlere bu anlayışla asılmış ve bu doğrultuda da meşru ya da meşru olmayan her türlü yolu kendisine mubah görmüştür.

İktidar ve muhalefet partilerinin söylemleri açısından 2007 seçimleri ile 2011 seçimleri arasındaki farka bakacak olursak; hatırlanacağı gibi 2007 seçimlerinde CHP, daha çok laiklik, MHP ise milliyetçilik üzerinden muhalefet yapıyordu. AKP ise bir taraftan laik kesimleri anti laik olmadığına ikna etmeye çalışıyor, diğer taraftan da Kürtleri ürkütmeden MHP'nin milliyetçilik söylemi üzerinden yürüttüğü muhalefete yanıt vermeye çabalıyordu. Dolayısıyla ortada anti laiklik değil liberal bir anlayışa sahip; Kürt oylarına talip olacak kadar da özgürlükçü ve demokrat çizgide görünmeye çalışan bir AKP vardı. Öte yandan 27 Nisan e-muhtırası ve Yargıtay'ın sürekli olarak kapatma davası açma tehditleri AKP'nin "mazlum" bir duruma görülmesine neden oluyordu.

2011 seçimlerine gelindiğinde bu tablo önemli ölçüde değişmiştir. Kılıçdaroğlu'nun türban meselesini gündemden çıkarmasıyla birlikte AKP'nin dindar kesimleri yanına çekmek için kullandığı önemli bir politika malzemesi elinden alınmıştır. Ancak aynı zamanda türban meselesinin gündemden kalkmasıyla birlikte AKP'ye anti laik olduğu gerekçesiyle uzak duran kesimlerle AKP arasındaki önemli bir engel de ortadan kalkmıştır. Böylece daha önce AKP'nin İslamcı bir parti olduğunu düşünerek oy vermeyen sahil kentleri de AKP'ye oy vermişler ve bu da AKP'nin oy artışında önemli bir etken olmuştur.

Milliyetçilik konusunda MHP'nin söylemi 2007'ye göre 2011 seçim sürecinde bir ölçüde yumuşamıştır. Zira özellikle seçimlere yaklaşan günlerde AKP'nin milliyetçi, şoven söylemleri MHP'yi aşmıştır. AKP'nin 2007'de takınmaya çalıştığı özgürlükçü ve demokrat çizgiyle taban taban zıt olan bu şoven tavrı; 12 Eylül 2010 referandumunda Kürt nüfusun yoğun olduğu bölgelerde son derece yüksek olan boykot eylemine

bağlamak mümkündür. AKP bu referandum sonuçlarına bakarak Kürt oylarını istediği ölçüde alamayacağını anlamış ve milliyetçi tabandan oy alma çabası içerisine girmiş ve bunda da önemli ölçüde başarı sağlamıştır.

Seçim sonuçlarını değerlendirirken göz ardı edemeyeceğimiz laiklik ve milliyetçilik üzerine bu kısa vurgudan sonra seçim sonuçlarında en temel etken olan ekonomik ve sosyal politikalara ilişkin konulara gelmek istiyorum. Ekonomik ve sosyal konular 2011 seçimlerinde daha önceki seçimde olduğundan çok daha ön plana çıkmıştır. Bunda CHP'nin Kılıçdaroğlu'nun genel başkanlığı sonrasında sosyal-demokrat kimliği öne çıkartmaya başlamış ve sosyal devleti yeniden gündeme getirmesinin önemli rolü vardır. Özellikle seçimlerde aile sigortasına sürekli olarak vurgu yapılmasıyla birlikte yoksulluk ve sosyal güvence gündeme gelmeye başlamıştır. Ekonomik ve sosyal konular AKP'nin en zayıf noktasıdır. AKP'nin iktidarda bulunduğu sekiz buçuk yılda uygulamış olduğu sosyal politikalar da ekonomik politikalar da büyük toplum kesimlerinin özellikle emekçi kesimlerinin büyük kayıplarına neden olmuştur. Diğer taraftan yine bu sekiz buçuk yıl içerisinde özellikle hidroelektrik santraller gibi çevreyle, doğayla ilgili konularda kapitalist anlayış en vahşi biçimiyle sergilenmiştir. Ancak AKP'nin böylesine kötü bir sicile sahip olduğu konularda muhalefette yer alan MHP de CHP de AKP'den farklı bir tavır izlemişlerdir. Bu partiler örneğin HES'lere, nükleer santrallere karşı bir tavır sergilememişlerdir. Emekçilerin en temel hakları ortadan kaldırılırken örneğin esnekliği meşrulaştıran İş Kanunu ya da sağlık, sosyal güvenlik hakkını ortadan kaldıran SSGSS'ye karşı bu partilerin hiçbir ciddi muhalefeti olmamıştır.

CHP'nin, aile sigortasını savunarak her aileye 600 lira verme vaadinde bulunurken; ayda 300-400 liraya günde 12 saat, hiçbir güvencesi olmadan çalışan işçilerin; stajyer adı altında 200-300 lira aylıkla çalıştıran üniversite öğrencilerinin durumlarına yönelik hiçbir çözüm önerisinde bulunmamıştır. Emekçiler de doğal olarak alın terine sahip çıkmayan CHP'nin durduğu yerde aileye 600 lira vaat etmesini inandırıcı bulmamış ve oyunu da vermemiştir. Öte yandan CHP'nin seçim beyannamesinde pek çok tutarsızlıklar vardır. Örneğin bir taraftan akademik özgürlüklerden bahsedilirken diğer taraftan mütevelli heyetlerinin kurulması ve üniversitelerin özelleştirilmesini öngörmektedir. Öte yandan Kılıçdaroğlu ilk seçim beyannamesini açıklarken aynen şu ifadeyi kullanmıştır: "İşverenlerimizin önünü açacağız. İşverenlerimiz Mısır'a gitmek zorunda kalmayacak oradaki koşulları biz burada yaratacağız". Bunun anlamı Türkiye'deki ücretleri ve çalışma koşullarını Mısır düzeyine indireceğiz demektir. Bu anlayış zaten AKP'nin benimsemiş olduğu ekonomi programıdır. AKP'nin emek karşıtı anlayışını tekrar ederek, seçim kazanmak elbette mümkün değildir. İşte bunun için özellikle işçilerin yoğun olduğu illerde AKP oyunu arttırırken CHP'nin oyu düşmüştür. Birkaç örnek vermek gerekirse: Kocaeli'de AKP oyunu 2009'a göre %10.7 artırmış, CHP %2.2 düşürmüş, Denizli'de AKP'nin oyu %10.9 artırmış, Bursa'da %9.9 artırmış, Manisa'da %10.8, Sakarya'da % 17.6, Zonguldak'ta %9 artırmış. İşçilerin yoğun olduğu Gebze'de AKP %56.8, Tuzla'da %51.5, Kağıthane'de %55, Karadeniz Ereğlisi'nde %50.7 oy almış.

Bu tabloyu da ortaya koyduktan sonra AKP'nin seçim zaferi için şunları bir kez daha tekrarlayayım: Birincisi AKP'nin seçim başarısında siyasi rakiplerinin yanlış ve tutarsız politikalarının önemli rolü bulunmaktadır. İkincisi bütün bu konulara karşı, az önce Aydın Çubukçu'nun söylediği gibi örneğin sağlıktaki dönüşümün arka planını ortaya koyma konusunda CHP'nin doğru dürüst söylediği hiçbir şey olmadı. Emeklilik konusunda doğru dürüst hiçbir şey söylenmedi. Dolayısıyla bu alanlarda AKP'nin uyguladığı politikalar konusunda topluma doğruları gösterecek ve yapılanlara karşı bir alternatif ortaya koyacak bir yaklaşım, barajı aşma olanağına sahip partiler tarafından sergilenmedi.

Siyasi partiler gibi sendikalar da bu süreçte etkisiz kaldı. Özellikle 2007'den sonra AKP sendikaları ciddi biçimde manipüle etti ve daha önceden AKP'ye yakın olan Hak İş'in yanı sıra Türk İş de AKP'nin destekçisi haline geldi. Böylece başta emekçiler olmak üzere geniş toplum kesimleri AKP'nin uyguladığı politikalar nedeniyle inim inim inlemesine rağmen karşısında güvenebileceği bir

alternatif bulamayınca elinde var olanları da kaybetmeme refleksiyle "istikrar sürsün" diyen AKP'ye oy verdi. Tabi bu arada Aydın Çubukçu'nun söylediği gibi TOKİ'den bir gün bir ev edinme umudu taşıyanlar da vardı. Bu arada unutmamak gerekir ki sanal da olsa AKP, 2023 gibi uzak bir tarih için umut da pazarladı ve bu umut sandıkta oya dönüştü.

Diğer taraftan çok dikkat çekici olan bir başka nokta da AKP'nin muhalefeti bir seçenek olarak görmemesiyle bağlantılı olarak, toplum üzerindeki baskıların arttırılmasıdır. Çevrecilere, öğrencilere, basına, işçilere ve demokratik hak arayışındaki diğer kesimlere yönelik baskılar arttırıldı. AKP'nin uyguladığı politikaları eleştirenlere de en sert biçimde müdahale edildi. Bu baskılar karşısında muhalefetteki partilerin etkisiz kalması baskıların daha da artmasına neden oldu.

Baskıyla sindirilmeye çalışılan toplumsal muhalefetin karşı çıktığı politikalar önümüzdeki süreçte daha da artarak devam edecektir. Bilindiği gibi AKP'nin uygulamaları Kemal Derviş'in 2001 yılında "Güçlü Ekonomiye Geçiş" adı altında başlattığı temelini attığı neoliberal dönüşüm sürecine uyum politikalarıdır. AKP bu politikaların gereği olarak iş yasasını değiştirmiş, kamuda piyasa anlayışını egemen hale getirmiş bu kapsamda eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik sistemi dahil olmak üzere tüm kamu hizmetleri önemli ölçüde özelleşmiş ya da piyasalaşmıştır. Başbakan'ın "ustalık" olarak ifade etiği önümüzdeki dönemde kamusal alanı piyasalaştıran, emek piyasalarını tamamen esnekleştiren politikalar hızla yaşama geçirilecektir. Dolayısıyla önümüzdeki dönemdeki uygulamalar toplumun canını çok daha fazla yakacak, buna karşılık olarak da toplumsal muhalefete ve mücadeleye ihtiyaç daha da artacaktır. Hala hazırda Meclis'te yer alan partilerden CHP ve MHP'nin önceki dönemlerdeki tavrını da dikkate alarak; toplumsal muhalefetin sesine kulak vereceklerini beklemek mümkün değildir. Bu noktada Emek, Demokrasi ve Özgürlük Blok'u içerisinde Meclise giren milletvekillerine çok önemli bir sorumluluk düşecektir. Blok'un seçim bildirgesine baktığımızda bugün tam da muhalefetin çıkış noktası olması gereken antikapitalist anlayışın bu bildirgede yer aldığını görüyoruz. Seçim bildirgesinde yer alan anlayışın yaşama geçmesi halinde çeşitli alanlarda sürdürülmekte olan toplumsal mücadelelerin Meclis'te de sahiplenileceğini söyleyebiliriz. Ancak bu konuda bir kaygımı da belirtmek istiyorum: Blok'un en önemli bileşeni olan BDP'nin bundan önceki dönem Mecliste göstermiş olduğu performans hiç de yeterli olmadığını düşünüyorum. Emekçiler aleyhine birçok yasal düzenleme yapılırken maalesef BDP grubu emekçi kesimlerin haklarını korumak yönünde bir müdahalede bulunmamıştır. Bu dönem Blok içerisinde Meclis'e giren Sırrı Süreyya Önder, Levent Tüzel ve Ertuğrul Kürkçü'nün daha önceki dönemdeki sosyalist milletvekilleri Ufuk Uras ve Akın Birdal'dan daha etkili olabileceklerini umuyorum. Türkiye'de Kürt sorunu, emekçilerin yaşamış olduğu sorunlar ve çevre sorunları birbirleriyle son derece yakın ilişki içerisindedir. Blok'un seçimde sağladığı başarıyla birlikte bütün bu mücadeleleri birlikte yürütebilmek, birlikte bir çatı altında götürebilmek gibi bir olanak ortaya çıkmıştır. Umarım bu olanak heba edilmez.

Onur HAMZAOĞLU: Cem Hocam sizinle devam edelim mi?

Cem SOMEL: Benim işim kolaylaştı çünkü Aydın Çubuk hoca ve Özgür Müftüoğlu hoca AKP'nin başarısının gerisindeki etkenlerin büyük çoğunluğunu saydılar. Onların söylediklerini tekrarlamayacağım. Sadece Özgür Müftüoğlu'nun söylediği bir noktaya ilavede bulunayım. Seçenekler kısıtlı olduğundan oy verildiyse o zaman başarı kelimesinin kullanılmayacağı tartışılabilir. Ortada 3 parti 1 blok var. Bir de %10'luk seçim barajı. Bu nedenle halkın önünde zaten çok fazla seçenek yoktu. Bloka oy verenler zaten siyasi olarak bilinçli insanlardı. Bloka oy vermeyeceklerin; Kürt meselesi, sosyalizm, demokrasi konusunda fikri olmayan kitlelerin üç seçeneği vardı. Dolayısıyla AKP'ye pekala kıyaslayarak oy vermiş olabilirler. CHP konusunda hocamın söylediklerine kesinlikle katılıyorum; ilaveten bir de Ergenekon bağlantılarını da hatırlatayım. Toplumun bu konuda da hassasiyetleri var. CHP eğer Ergenekon sanıklarından bazılarını aday göstermekle bir oy kazandıysa iki oy da kaybetmiş olabilir. Kaybedilen oylar AKP'ye gitmiş olabilir. İktisatçı gözüyle bakıldığında CHP'nin iyileştirme vaadlerinde

tutarsızlıklar göze batıyor. Adam dış ticaretten bahsetmeden, dış dünya ile ilişkilerden bahsetmeden, içte bölüşümü dönüşümü düzeltmekten bahsediyor. Sosyal demokratlığa soyunuyor. Bu tutarlı değildir. Asgari ücret tespit edilecek olduğunda işverenlerin Çin'deki asgari ücretten bahsettiği bir ülkede, serbest dış ticaret konusunda herhangi bir fikir öne sürmeden, ihracata bağlı büyüme konusuna değinmeden, bunları konuşmak gerçekçi değil. CHP bunu yaptı. İhtimaldir ki seçmenlerin bir kısmı bunun da farkındadır. AKP iktidar oldu; hükümeti kuracak. Türkiye'nin büyük bir dış borç sorunu var. Beş yüz küsür milyarlık bir yabancı varlığı var Türkiye'de. Hisse senedi, tahvil, bono, mevduat, kredi falan şeklinde. Türkiye'de yerleşik kurumların varlığı merkez bankası dahil 180 milyar. Burada bir dengesizlik var. Bu fark bir soruna yol açabilir. Döviz buhranına yol açabilir. Ehven dünya şartları sayesinde bu borç idare edebilir. ABD ekonomisi durgunluktan çıkamıyor dolayısıyla Amerika'da da faizler düşük kalacak. Gelişmiş ülkelerdeki faiz seviyesi bize gelen sermaye akımlarını çok etkiliyor. AB'ye gelince AB'nin de bir arada bulunup bulunmayacağı belli değil. Türkiye bir finansal yatırım alanı olarak cazibesini belki çok yakın zamanda kaybetmeyebilir. Hükümet faizleri artırarak kontrol etmeye çalışıyor yabancı tasarrufların çıkışını. Şunu unutmamak lazım. Döviz buhranı beklenmedik bir seçim tarihi getirebilir 2013 gibi. İktisatçı olarak bakınca dış borç sorunu meşgul ediyor, bir de tabii Türkiye'nin en büyük sorunu Kürt sorunu; veya Türkiye Cumhuriyeti'nin kimlik sorunu. Aslında bu iktidar bu sorunu çözebilir. Türkiye'de burjuva sınıfının bu sorunda ciddi bir ihtilafı yok. Hatta bu sorunun çözümü az önce hocalarımın da dediği gibi, kapitalizmi derinleştiren, kamu hizmetlerini kötüleştiren politikalara karşı tepkileri bastırmakta kullanılabilir. Bir de sistemde gelişen şartlara da değinmek istiyorum. Uygulanan neoliberal politikalar buhrana yol açtı. Amerika Birleşik Devletleri iktisaden zayıflamakta. Buhran ABD'nin manevi konumunu sarstı. Hegemonyasını yitirmekte. Hegemonsuz bir döneme giriyoruz. Çünkü ABD'nin yerini tutacak başka bir hegemon yok. Yani hem siyasi olarak ideolojik önderlik edecek hem de iktisadi olarak dünyayı yönetebilecek bir devlet olmaktan çıkıyor ABD, ama ABD bu yönden eşsiz bir konumda idi. Dünyadaki askeri harcamaların yarısını yanılmıyorsam ABD yapıyor. Geçmişte görüldüğü üzere zayıflayan hegemonlar saldırganlaşabiliyor. ABD'nin Kuzey Afrika'da, Libya'da, Bahreyn'de gördüğümüz tarzda kendi silahlı kuvvetleriyle ya da dolaylı olarak halkın hareketlendiği, demokrasi ve katılım talep ettiği ülkelere müdahale etme eğilimi devam edebilir. Bu bizi de ilgilendirir çünkü Türkiye'de AKP uyguladığı politikalarda halkın direnciyle karşılaşırsa dışarıdan müdahale olabilir. Buna da hazırlıklı olunmalı. Dilovası'nı, Hopa'yı sermaye birikimine karşı bir set çekmeye çalışan halka karşı bir tepki olarak görmek lazım. Bir de Özgür Hocamın son sözü üzerine ben de bir düşüncemi arz etmek istiyorum. Şimdi blokun 36 kişiyle mecliste bulunması önemlidir fakat bütün dünyada kapitalizme karşı mücadelede bir sorun var. Alternatif proje ve sosyal proje yok. 36 kişi değil 76 kişi ile bile temsil edilse hatta 176 kişiyle temsil edilse yine de şu anda kapitalizme direnenlerin kapitalizm yerine koyacakları projede kanımca kendilerine güveni yok. Sovyetlerin dağılma tecrübesi ile halklar önünde hesaplaşılmadı ve kamucu düzenin yeniden nasıl kurulup Sovyet tecrübesi ve başarısızlığının üzerine ne yapmak gerektiği konusunda açık açık bir tartışma olmadı.

Yüksel AKKAYA: Ben de şimdi bu üç konuşmadan sonra ne söylenir diye kara kara düşünmeye başladım. Belki de Cem hocanın bıraktığı yerden başlamak lazım. Bu seçimin belki özellikle sosyalistler ve Kürtler açısından en önemli yanı açının biraz daralmış olması. Tarafların daha fazla birbirini tanımış olması, iyi kötü birbirlerine yönelik güven duygularını test etmeleri ve bundan da sanırım başarıyla çıkmaları bu seçimin bence en önemli olgusu. AKP'nin her iki seçmenden birinin oyunu alması hiç önemli değil. Zaten bir önceki referandumda %50'den fazla bir oy almıştı dolayısıyla belki burada bir başarısızlık görülebilir. Kendi çıtasını yukarıya taşımıştır. 367 milletvekili alabilmesi için belki %60 civarı oy alması gerekiyordu. Dolayısıyla AKP açısından bir başarıdan çok belki bir başarısızlıktan söz edilebilir. Burada baktığımızda bu yeni süreçte özellikle Kürt hareketiyle

sosyalist hareket, toplum nezdinde kan kaybetmiş görünür olmaktan çıkmış sosyalist hareket muhtemelen biraz daha görünür hale gelebilir. Meclisteki o tekil söylemler üzerinden belki Lenin'in söylemiyle buzu kırıp yolu açamayacak ama aysbergin üstündeki halini ve bir parçada aysbergin altını gösterebilecektir. Ben bu seçimi şu açıdan önemsiyorum, sayı çok önemli değil, 36 olsa ne olur 176 olsa ne olur, ama burada 36 kişinin gösterebileceği performans oradaki diğer 360 kişinin performansından daha önemlidir. Çok sayıda milletvekilinden daha önemlidir. Çünkü hem AKP'nin milletvekillerine baktığımızda hem CHP'nin milletvekillerine baktığımızda çok büyük bir bölümünün sadece el kaldırıp indirecek bir kimlik ve kişiliğe sahip olduğu gözüküyor. Bundan önceki meclisle karşılaştırıldığında daha az sorunlu daha az bilgili itiraz etmeyen bir yapıdan oluşuyor. Özellikle AKP'nin aday adayları ile Van'da konuştuğumda bunların özellikle seçildiğini hiçbir şeyi sormayan sorgulamayan bir yapı oluşturulduğu söyleniyordu. Önümüzdeki temel sorun olarak baktığımızda belli ki bu seçimin sonuçları başka bir açıdan değerlendirilmeli. İki kişiden biri AKP'ye oy vermiştir, ama benim kanaatim işçi seçmenlerin ikisi de AKP'ye oy vermiştir! Şimdi Özgür'ün verdiği verilerden Gebze'den Zonguldak'tan bakacak olursak belli ki oradaki oran daha yüksek. Aslında bunu sendikalarda da görüyoruz. Birleşik Metal DİSK'in en soldaki sendikasıdır ama üyelerine baktığımızda %60-70'sini MHP ve AKP oluşturur. Dolayısıyla toplum değişirken, Müslümanlaşırken, muhafazakarlaşırken işçi sınıfı sanki biraz daha hızlı yol almış gibi görünüyor, kendi içinde değerlendirdiğimizde. Köylülük açısından baktığımızda böyle bir şey gözlemlemek mümkün, özellikle işsizler ve yoksullar açısından baktığımızda kaderci zihniyetin daha da pekiştiğini görmek mümkün, peki bunlar sınıf mücadelesine nasıl yansıyacak. 1980 öncesine seküler sendikalarına seküler çalışma ilişkilerine baktığımızda bu özelliğin büyük ölçüde yitirilmiş olduğu görünüyor. Yani artık çalışma ilişkileri, kuralları, normları ile seküler ilişkiden çokişçinin de içselleştirdiği dinsel normlar üzerinden hayata geçiyor. Zaman zaman iş adamları bunu da ortaya koyuyor mesela en son Yörsan'da yaşanmıştı, belki ufak tefek şeyler de vardır. Yani "biz size iş verdik, bir ihsanda bulunduk sizin yapacağınız biat etmek, sendika üyesi olmak da nereden çıktı"? Yine islami kurallar üzerinden baktığımızda grevi yasak gören çok sayıda yaklaşım tarzı var. Hatta yakın zamanda greve yönelik müftünün yaptığı olumsuz bir açıklama var. Grevin İslam'da yerinin olmadığına dair. Cemalettin Kaplan bunu 1960'larda DİSK'in yükseldiği dönemlerde Adana'da bir broşür yayınlayıp yapmış. Kuran'dan ayetler koymuş, sermayenin kutsal olduğunu bunun gözetilmesi gerektiğini, içten çalışılmasını, verimli çalışılması gerektiğini söylüyor. Bunu önümüzdeki dönemde çok daha sıkça duyacağız gibi görünüyor. Yine sınıf mücadelesinin önemli araçlarından biri olarak bildiğimiz sendikacılık açısından baktığımızda zaten burada sürekli bir geriye gidiş var. Özellikle kamu çalışanları açısından baktığımızda yeni alınacak öğretmenler, sözleşmeli personel vs. kamu çalışanlarının önemli bir kesimi yine İslami cenahtan olacağını gösteriyor. Memur-Sen'in yükselişi aslında bunu gösteriyor. Hak-İş'in yükselişi aslında bunu gösteriyor. Bu iki sendika, neredeyse üye sayısını artıran iki sendika, öbür taraftan da yeni bir kavram mı olacak diye çok düşündüğüm şeylerden biri bu İslami-korportist bir ilişkidir. Bizim iktidarımız bu, iktidarı kaybetmek, tahttan düşmek sonumuzdur. Dolayısıyla ne olursa olsun bu iktidarı koruyacağız. Yani makro düzeyde İslami sendikacılık, islamiyet ve devlet arasında bir ilişki kuruldu. Birbirini destekleyen, besleyen bir ilişki kuruldu. Bu İslami korporatist ilişkilerde devlet özellikle Hak-İş ve Memur-Sen'i meşru kılıp öne çıkarmaya çalışıyor. Bazı ödünleri karşısında ödüllendiriyor. Dolayısıyla bunun rantını iki taraf da yemeye başladı. Bu açıdan baktığımızda sınıf mücadelesi açısından büyük bir sorun var, özellikle 2000'li yıllarda grevden söz edilince arkaik, unutulmuş bir şeymiş gibi bir algı bize çalışma ilişkilerinde ciddi bir sorun olduğunu gösteriyor. Dolayısıyla işçilerin farklı olduklarını göstermesi için mücadele etmesi gerekiyor. Bugün dönüp baktığımızda küçük işyerlerindeki işgalleri saymazsak, mücadeleleri saymazsak, ulusal düzeyde, ülke düzeyinde ciddi bir mücadeleyi görmek mümkün değil. Tekel işçilerinin direnişi vs. bunlar istisnai ama sanki onlar da özelleştirme sürecinde buza yazılmış

yazılar olarak kaldı ve geriye bir şey bıraktıklarını da düşünmüyorum ben. Buradan baktığımızda ciddi bir sorun var. Toplumsal muhalefeti yükseltecek olan kaldıraçların en önemlisinden biri olan sınıf mücadelesini artık bu dönemde unutmak gerekir diye düşünüyorum. Özellikle Memur-sen ve Hak-iş'in böylesine yükseldiği bir dönemde İslami-korporatist düşünce içinde iktidara yön verildiği düşünülünce bu tarz şeyler olmasını beklemiyorduk. Bu dönemin belki de en önemli sorunu, hem Aydın Ağabeyin hem Cem Hocanın söylediği gibi, Kürt sorununun çözümü olacak. Anayasaya da damgasını vuracak olan, toplumsal muhalefete de damgasını vuracak olan bu olacak. Hem avantajlar içermekte bana göre, hem de dezavantajlar içermekte. Bu memlekette Cem Hocanın da dediği gibi hem Kürt sorunu var, hem Türk sorunu var. Hatta ciddi bir Türk sorunu var. Mesela İzmir'e baktığımızda bu Türk sorununu ciddi şekilde görebiliyoruz. Belki Ata ağabey orada yaşadığı için daha net görebilir. Yakın dönemde bir doktora tezinin jürisine girdim. İzmir, Mersin, Diyarbakır'da yapılmış bir araştırmaydı. Biz hep Mersin'e bakmıştık kozmopolit, kırılgan bir yer midir, değil midir? Durum ne yönde gidiyor diye. İzmir'de büyük ölçüde sınıf mücadelesi ilişkileri göz ardı edilmiş durumda ve milliyetçilik üzerinden bir gerilim ortaya çıkmış durumda. Yani işsizle birlikte yaşamak ister misin sorusuna verilen yanıt %45 hayır yaşamak istemem, bir Kürt ile birlikte yaşamak ister misin sorusuna verilen yanıt %50-55 hayır yaşamak istemem. Bir Roman ile eşcinsel ile komşu olarak yaşamak ister misin sorusun %50 civarında hayır istemem denmiş. Dolayısıyla İzmir gibi kozmopolit, aydın, seküler bir topluma baktığımızda Türkiye için olumsuz bir tablo çizeceğim, ama çizilen tabloda Türklerin de milliyetçilikte giderek derinleştiği ve bir Türk sorununun da ortaya çıktığı görülüyor. Onun için yeni dönemde temel sorun Kürt sorunu ve Türk sorunudur. AKP bu sorunu çözmek için çaba sarf edecekse kırmızı çizgileri nedir? Asıl önemli olan bu kırmızı çizgileri Kürt hareketi ne kadar iteleyecek ne kadar zorlayacak? Belki de önümüzdeki dönemin temel sorunlarından, olgularından, mücadele anlarından biri bu olacak. Bu çerçevede bakarsak tartışmanın özellikle sınıf meselesi üzerinden, sınıfsal tartışmanın yine arka plana atılacağı, milliyetçilikler üzerinden tartışma yapılacağı görülüyor. Kültür üzerinden bir tartışmanın yapılacağı görülüyor. Bu nedenle herkes Türkiye sosyalist hareketine ya da solculara, sosyal demokratlara, buradaki sosyal demokrasiyi bir parça da Avrupa'da ki sosyal demokrasi anlamında söylemeye çalışıyorum, solculuktan bozma, sosyal demokrasiden, komünist partilerden dönüşen sosyal demokrasiden bahsediyorum. Bunlar bir parça genişleyebilirse, mücadelenin çeperlerini derinleştirebilirse, bir toplumsal mücadelenin önemli alanlarını açabilirler ama tersi bir durumda da bir parça daralma yaşanacak gibi gözüküyor. Yine AKP'nin iki dönemlik uygulamasına baktığımızda, rant dağıtımında, kar alanlarının kapsamını genişletmede, kar oranlarını yükseltmede, sömürü oranlarını yükseltmede, aslında bakarsak İslami sermaye üzerindeki engelleri kaldırmada önemli işlevler üstleneceğini düşünüyorum. Dolayısıyla bu süreçte rekabet gücü yüksek ekonomi oluşturacaklarsa maliyetleri düşüreceklerdir. Maliyetlerin düşürülmesi işçi sınıfına farklı bir yerden yansıyacak. Olumsuz olarak yansıyacak. Burada bugüne kadar yoksulluğu, dar gelirliliği, özelleştirmeler ile dışarıdan gelen sıcak parayla telafi etmiş gibi görünüyorlar ama borçlandırarak bir halkı rızaya doğru yöneltiyorsunuz. Borcunuz olduğu için, işten çıkarılmamak için, işsiz kalmamak için size dayatılan her şeye razı oluyorsunuz. Dünya Bankası'nın verilerine göre bizdeki fiili çalışma süreleri haftada 50 saati de aşmaya başladı, 55-60 sınırında dolaşıyor, ama öbür taraftan baktığımızda çok yüksek bir işsizlik var. Niye insanlar bu kadar düşük ücretle bu kadar uzun süre çalışmaya rıza gösteriyorlar diye sorduğumuzda, önemli sorunlardan bir tanesi sekülerleşmenin ötesindeki bir olgu falan olabilir ama borçlandırarak bir rızanın inşa edilmesi söz konusu. Toplum çok büyük ölçüde borçlandırılmıştır. Borçlandırıldığı için de bir gelirden yoksun kalmamak için kendisine dayatılan her şeyi kabul etmektedir. Dolayısıyla sınıf mücadelesinin toplumsal mücadelede borç meselesini de bir yere not edip bunun da üzerinde durmak gerektiğini düşünüyorum. Şimdilik bu kadar söylemiş olayım.

Onur HAMZAOĞLU: Çok teşekkür ederim. Yaklaşık 75 dakikalık bir sunumumuz oldu. Birinci turu

dilerseniz burada tamamlayalım. 15 dakikalık bir aradan sonra 2. tura başlayalım.

2. OTURUM

Onur HAMZAOĞLU: İkinci oturuma başlarken, birinci oturumda başlangıcı itibariyle paylaşmış olduğumuz sorulardan örneğin AKP'nin %50 oyunun nedenleri konusunu paylaşmış olduk. Bunun dışında başarı, başarısızlık konusunda muhalefetin diğer partileri olarak CHP ve MHP kısmen büyümüş oldu. AKP'nin özellikle 80 sonrası ANAP rolünü üstlenen, 2001'deki krizin ardından bir bileşene, esasında CHP'nin de sanki 2008 sonrasındaki bu yaşanılanlar üzerinden hazırlanıyor gözükmesine rağmen, seçim sonuçları ve süreci üzerinden en azından bunu sağlayabilecek bir parti olmadığı da hesaplanmış oldu. Onun dışında seçime özellikle bir blok ile giren, Türkiye'den sosyalistler ve Kürt BDP'nin dayanışması bize yansımanın ötesinde Hazirandan itibaren hem meclisin içeriğine hem de Türkiye kamuoyuna nasıl yansıyacağı biraz bu aşamada. Onun dışında bu süreç tabi ki Türkiye özelinde değil hatta 2008'le itibaren resesyon diye ifade edilen ama hala bir şekilde üstü kapatılamayan, derinleştiği ifade edilen kapı komşumuz Yunanistan'da derinleşen ve iflasla tanımlanan ekonomik genel boyutları var. Sanıyorum bunlarla da beraber bundan sonra seçim sürecinin Türkiye'de nasıl yaşanacağını ya da meclis ve Türkiye ortamının nasıl paralellik göstereceğini tartışmalarda belki önümüze alabiliriz. Dilerseniz bu bölümde sorularınızı alalım. Konuşmacılarımıza yönelik olarak sırayla onları birbirine ekledikten sonra da ikinci turda yine konuklarımız yanıtlasınlar, ardından yeniden bir paylaşma süreci yapabiliriz. Öncelikle Ata ağabey sizin sorunuzu alalım.

Ata SOYER: Ben dört konuşmacıya da teşekkür etmek istiyorum. Gayet sade oldu ve bizim içinde açıklayıcı oldu. AKP'nin başarısı değerlendirilirken bir sürü faktör söylendi ama kısmen Yüksel bahsetti din faktöründen. Cemaat faktörünün etkisi özellikle Fettullah Gülen meselesi ve cemaatlerin etkisi AKP'nin başarısında ne kadar etkili olmuştur bir, iki bu faktörün çok ön plana çıktığında sınıf veya diğer sosyal referanslar ne kadar etkisiz hale geliyor? Bu meseleyi sizden dinlemek isteriz birincisi bu. İkincisi AKP'nin başarısında sabah biraz konuştuk ama özellikle orta büyüklükteki kentlerde yerel rantların büyütülmesi, sürekli yerel rant olanakları yaratılması AKP'nin başarısında etkili oldu diyen bir kaba saptama var. Bu etki ne kadardır ve bunun bir sınırı var mıdır? Üçüncüsü dış politikada örnek bir model bir olarak sunuluyor ama örneğin Libya meselesinde CHP ya da MHP, AKP'nin oyununu bozabilir miydi? Bozduğu takdirde bizdeki sınırlı durumu aşma şansları olabilir miydi? Fikir yürütme yani Libya meselesi de AKP'ye onay vermeyip, müdahaleye onay vermeyip yönlendirme şansı var mıydı? Böyle bir durumda hakikaten bir başarı kazanılabilir miydi? Kürt sorununda hep sunu söyledik: Bir olanak. Hepimizin hem niyeti hem dileği bu. Kürt sorununun çözümünü olanaklı görüyoruz önümüzdeki parlamentoda. Bir düşünelim bu iş kilitlendiğinde Türk egemenlerinin, Türk devletinin müdahale sınırı var mıdır? Yani müdahale mümkün müdür? Türk egemenleri ya da Türk devleti ya da sermayesi bu sorun çözülmediği takdirde Kürtlere karşı sınırsız bir güç kullanma olanağına sahip midir? Yoksa burada bir sınırlama mümkün müdür? Böyle bir durumda ne düşünüyorsunuz? Olumsuzluk halinde bir kaos, sınırsız bir kavga mı olur, yoksa bunu engelleyecek dış güçler devreye girebilir mi? Böyle bir olasılıktan bence söz etmekte yarar var. Biz ne yapabiliriz kısmı önemli, siyasi partiler olarak, aydınlar olarak, meslek örgütleri olarak ve biraz burada bizim olanaklarımız nelerdir? Burada Yüksel'e soracağım bir soru var. İşçi sınıfıyla ilgili bir olumsuzluk söyledi. İşçi sınıfının ve sendikaların içinde bulunduğu sıkıntı nedeniyle. Önümüzdeki dönem biraz daha orta sınıfa benzeyen beyaz yakalıların öne geçebileceği bir dönem olabilir mi? Böyle bir saptamaya katılıyor musunuz? Yoksa böyle bir şansımız yok mu? Yani mühendisler, doktorlar beyaz yakalıların muhalefetin öncülüğünü çekebileceği bir dönem olabilir mi diye? Çatı partisi meselesine hiç değinmedik. Böyle bir şeyden söz ediliyor uzun süredir, bir çaba var, seçimler de bunu yeniden gündeme getirdi. Böyle bir olasılık iyi bir olasılık mıdır? Engeller nelerdir? Hakikaten Türkiye solu için uygun bir proje midir? Son olarak da sol ile ilgili 3 tane sorum var daha sonra bitiriyorum. Cem ağabeye özel olarak faaliyet gösterdiği için HAS parti neydi, ne buldu? Çünkü

Numan Kurtulmuş'u izlerken ilginç bulmuştuk. Seçimlerden beklediğiniz gibi bir sonuç olmadı. Belki özel olarak bunu söylemek gerekir. BDP ve blok dışı sol değerlendirmesi özellikle TKP ve Cumhuriyet Güç Birliği özel olarak çünkü hakikaten çok umutlu bağımsız adaylar gösterdiler. Sonuç hüsranla bitti. Bu üçünün durumuyla da ilgili bir değerlendirme yapabilirseniz memnun olurum

Onur HAMZAOĞLU: Başka sorularınız varsa onları alalım.

Yüksel AKKAYA: Bunlar sabaha kadar bitmez

Yavuz ÜÇKUYU: Şimdi burada iktisatçılar var, siyaset bilimciler var, sosyologlar var. Bu zengin masada son zamanlarda merak ettiğim, aklımda dolaştırdığım bir soruyu açmak istiyorum. Son seçimlerden sonra AKP'nin seçim başarısıyla birlikte ortada bir "biriciklik" söylemi dolaşmaya başladı. Sanki bu durum Türkiye'de ilk kez yaşanıyormuş; bizim tarihsel ve sınıfsal reflakslerimizin siyasal kültürümüzün dışında bir "biriciklik" yaşıyormuşuz söylemi var. Aydın Abi girişte çok bütünlüklü bir Türkiye tablosu ortaya koydu; ama konulan tablonun içerisinde de "biriciklik" söylemini algıladım. Bizler yaşadığımız süreçleri açıklamaya çalışırken, bir kendi tarihimizden, ikincisi içinde yer aldığımız değerlendirme kavramlarımızdan, başka deyişle teorik bakışımızdan hareket ediyoruz. Buraya nesnelliklerimizi yerleştiriyoruz. Burada uluslararası süreçlere yön veren temel dinamiklerden sayılan stratejik derinlik yaklaşımı...Türkiye için "stratejik derinlik" yaklaşımı değişik biçimleriyle her zaman bir refleks olarak var olmuştur. 1950 ile 1960'lı yıllarda emperyalist duvar olmak üzerinden, soğuk savaştaki mimarlık üzerinden olmuştur. 1989 süreciyle beraber dünya yeni bir yörüngeye girerken soğuk savaştaki duvar olmak yeni bir reflekse bürünmüş ve dünyanın girdiği yeni yörüngede de ben önemliyim, bu bölgenin önemli bir aktörüyüm iddiasına nesnel karşılıklar aranmış, söylem emperyalist blok içerisinde karşılığını bulmuştur. Söylem belki karşılıksız olsaydı, Türkiye'de AKP tarzı siyaset bu düzeyde dönüştürücü olmayabilirdi. Ama burada bir karşılıklılık söz konusu.

Şimdi 1950-60 döneminde de 1989 sonrası dönemde de benim gördüğüm, Türkiye burjuvazisinin söyleminin, emperyalist blok tarafından önemli bir aktör olarak desteklenmiş olduğudur. Soğuk savaş döneminde çok ciddi para girişleri, sanayi desteği olmuştur. 2002'den sonra yaşadığımız 10 yıllık süreçte de Türkiye'ye doğrudan sermaye akışının sağlanması, içinde yaşadığımız süreci mümkün kılan en önemli öğe durumundadır. Biricikliğin sihrini bozan bir sermaye hareketini görmek durumundayız.

Şunu iyi anlıyorum; evet CHP açısından ortada bir açmaz var; tutarsızlığı doğru. CHP'nin tutarsızlığı, açmazı içerisinde, "işte şunu şunu yaparım diyor ama yapacakları işsizlik sorununu derinleştirecek öneriler; esnek çalışmaya dokunmuyor ama bir yandan sosyal devlet diyor"eleştirileri haklıdır. Ancak AKP bu eleştirilerden muaf değildir. AKP de bu tür tutarsızlıklar üzerine kuruludur. Yoksa bir siyasi yapı, hem neoliberal politikaların tümüyle uygulayıcısı olacak; bu noktada çocukları, kadınları, fabrikalarda, orta Anadolu'nun KOBİ'lerinde sessiz ve örgütsüz çalıştıracak, bir yandan da bir refah toplumu yaratmayı söyleyecek. AKP siyasal yapısı bu tutarsız açmazın üzerine kurulu değil midir? Peki neden tutarsız görünen bir açmazı nesnel olarak var eden nedir? Bana kalırsa işin sırrı, AKP'nin kendisine biçtiği bu özel misyonun bir emperyalist projeye eklemlenme başarısıdır. "Biriciklik" özelliklerine vurgu yaparken bu noktaları görmemiz gerekir Bunu AKP'nin biricikliği vurgusunun, umutsuz bir teslimiyete neden olabileceği kaygısıyla ifade ediyorum.

Türkiye siyasetinde temel iktidar değişimlerini genellikle ekonomik krizler tetiklemiştir. Sizin belirttiğiniz gibi iktidar değişimleri genellikle devalüasyonları takip etmiştir. Ama AKP döneminde siyasi iktidar değişikliğine neden olabilecek bir kriz yaşanmamıştır. 2009 Krizinin çok özel bir kriz olduğunu diğer krizlere benzemediğini düşünüyorum. Çünkü siyasal iktidar değişikliğini tetikleyen diğer krizlerde, kriz merkez kapitalist ülkeler kaynaklı değil çeper ülkeler kaynaklıdır. Ama 2009 krizinin merkezde yaşanması, karşılığı olmayan dev sermayeler yaratıp bunları hareketlendirerek

krizi çevreye yayma politikasını getirmiştir. Türkiye emperyalist proje ile söyleminin eklemlenme ayrıcalığını burada da kullanarak yaratılan sermaye hareketinin şemsiyesi altına girebilmiştir. Şimdi şu soruyu sormak gerekir. Bu sıcak para hareketine bağımlılık, sizin sözünü ettiğiniz dış borcun çevrilmesi olanağının sınırları yok mudur? Merkezi kapitalist ülkeler kendi ekonomik nesnellikleri açısından sıcak para aktarımı konusunda sıkıntılıyken, Türkiye'ye üstelik siyasal iktidar da %50 civarı sorunsuz görünürken bundan sonra başınızın çaresine bakın diyemez mi? Üstelik Türkiye burjuvazisi için "aman bize iyi bakın yoksa bizi başka yöne çekecekler var" söyleminin de % 50'nin altında kaldığı durumda. Kaçınılmaz olarak borçla, üretmeden yaşamak bir noktada bir krizle sonlanacaktır. Hikayenin sonu dünyada defalarca benzer şekilde sonlanmıştır. Çok iyi bildiğimiz hikayeden başka sonuçlar çıkabileceğini düşünerek doğrularımızdan vazgeçemeyiz diye düşünüyorum.

Paylaşmak istediğim bir başka şey de dinin rolü ile ilgili; evet din toplumlarda önemli bir aktör olmuştur. Ama şunu hiçbir zaman unutmamak gerekir Meşhur bir söz var. İnsanı kahve ile öldürebilirsiniz, ama kahvesine mutlaka arsenik koymanız gerekiyor. Başka türlü mümkün değil. Cemaatler, din önemli bir aktördür. Ama bu aktörün son zamanlardaki rolü sadece Türkiye'de değil dünya üzerinde farklı bir etkinlik kazanmıştır. Brzezinski'leri hatırlayalım, reel sosyalizm yıkıldığında toplumları korkuyla bir arada tutacak en önemli adayın din olduğunu ilan etmişlerdi. Türkiye'de de herhalde arseniğin kahveye eklenmesiyle dini bir temel aktör hale getiren süreci görmek gerekir. Yoksa Türkiye'de bu dinamik geçmişte kadayıfın altının kızarması söylemleri içinde siyasal bir proje olarak gerçekleşme şansı bulamazken şimdi siyasal bir rasyonelliğe kavuşmuştur. Geçmişte söylemin bir ekonomik rasyonalitesi yoktu. İnsanlar bu konuda ikna olamıyorlardı, ama şimdi oluyorlar. Çünkü söylemin arkasında iş ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi, düşük ücretle, uzun çalışma süreleriyle çalışmak, kadın, çocuk ve yaşlı emeği kullanımı, örgütsüzlük ve koşulsuz itaat var. Ancak aynı şekilde söylemin nesnel sonuçları, aşırı borçlanmaya dayanan sermaye hareketleri etkisiyle yeterince hissedilmiyor. Yine çok uzun olmayan vadede nesnel çelişkilerin harekete geçeceğini biliyoruz. Bu nedenle önümüzdeki dönemin özellikle belli başlıklarda çok kolay ilerleyebileceğini varsaymayı çok fazla anlayamadığımı vurgulamak istiyorum. Yani bu çelişkiler demetinin gecikerek de olsa hükmünü göstereceğine inanmak ve düşünmek durumundayız. Yoksa açıkta kalıyoruz.

Onur HAMZAOĞLU: Ben de bir soru yöneltmek istiyorum. Benimki biraz daha pragmatik bir soru olacak. Burada sizler belirttiniz Türkiye'de muhalefet yok gibi artık. Özellikle işçi sınıfının durumu tahlilleri itibariyle de, hükümetle olan ilişkileri itibariyle de, işçi sınıfının mücadelesi için bir entegrasyon, bir konsolidasyon süreci tanımlandı. Şimdi Türkiye'nin demokratikleşmesi ile ilgili söylemler 12 Haziran'dan önce de hükümet tarafından başlatıldı ve sürdürülüyor. 12 Eylül anayasasını değiştireceğiz yeni bir anayasa yapıp yapmayacakları tartışması yok. Hangisini tercih edecekleri konusunda net bir açıklama olmamakla beraber bir değişiklik ya da yeni bir anayasa gibi bir özel durum söz konusu. Şimdi toplumsal muhalefetin, işçi sınıfının, işçi sınıfının mücadelesinin böyle bir konjonktüründe, demokratikleştirme adına, 12 Eylül anayasasının yerine yeni bir anayasanın yapılmasının koşulları var mı? En azından bizim açımızdan. Dolayısıyla başkanlık sistemi gibi yeni bir modelin mutlaka yer almasını beklediğimiz bu anayasa modeli sürecinde, işçi sınıfı ve biz muhalefet olarak nasıl bir eylemlilik içinde bulunmamız gerekiyor? Bir müzakere sürecimi yürütülmeli, bütün bu saptamalarınıza rağmen? Yoksa başka bir alternatifle mi, konu gündeme geldiğinde sürece dahil olmalıyız? Sorum bu. Çok teşekkür ederim.

Osman ÖZTÜRK: Ben de din meselesiyle ilgili Ata ağabeyin ilk sorusunu biraz derinleştiren bir şey sormak istiyorum. Öncelikle bu işin pozitif taraflarını görmekten yanayım. Bir tanesi şu 2007 seçimlerinden sonra daha çok dillendirilen "Türkiye'de seçmen mağdura oy veriyor. O nedenle AKP %47'ye çıktı." efsanesi herhalde bitti. En azından seçmenin sadece mağdura oy vermediğinin farkındayız. Ben çok fazla üzülüyordum; neden

sosyalistlere oy vermiyorlar, oysa memleketin en mağdurları onlar diye! İkincisi; "Seçmen değişime oy veriyor." Tespitinin de doğru olmadığı ortaya çıktı. AKP'nin seçimdeki en temel sloganı; "İstikrar, statüko sürsün"dü. Demek onunla da oy alınabiliyor. Onlar ortadan kalkmış oldu.

AKP'nin başarısı Aydın ağabey açıkladı ama belki ben kaçırdım belki o unuttu o da katılacaktır sanırım; Ergenekon üzerinden toplum dizaynına girdi. Tüm toplumu Ergenekon üzerinden dizayn ediyor. Bu operasyon herkesi düzene sokan bir etkiye dönüştü. İkincisi bu halkla ilişkiler meselesi hiçbir siyasi partinin yapamayacağı bir noktaya geldi. İstanbul'da AKP pankartlarının asılmadığı boş inşaat kalmadı. Her yere bambaşka bir hava veriyor. Korku veriyor, yandaşına cesaret veriyor. Ama hakikaten bütün bunlar,, ben Yavuz'un söylediğini belki tersinden söyleyeceğim ama tüm bunlar üç dönemdir oy almasını ve oyunu artırmasını bana açıklamıyor. Aydın ağabeyin bütün saydıkları ya da kendi propagandalarına bakıyorum; "Sağlıkta herkes istediği hastaneye gidiyor... Hava yolları halkın yolları oldu." filan. Sekiz yıl tek başına iktidarda kalmış bir parti için bütün bunları alt alta yazalım, hepsini de doğru kabul edelim, bu kadar oy almasını açıklamıyor.

Bir başka şey; eskiden seçim ekonomisi denirdi, seçim zamanı para dağıtılırdı. Seçim vaatleri filan. "İktidara gelirsem memura zam yapacağım, şunları vereceğim." şeyleri de artık yok ortada. Ama buna rağmen oyunu artırmasının arkasında önemli ölçüde din faktörü olduğunu düşünüyorum. Bütün bunları her biri önemli ama alt alta toplasam, yan yana koysam, üst üste dizsem bir şey olmadı. Bir başka çimentoyla sanki başarı çıkıyor. Benim hissiyatım; "Bunlar Müslüman adam, inanmış adam" meselesi daha etkili gibi. Onun için ben bütün konuşmalarımızdan Cem Hoca'mın özellikle bu konuda bir tecrübesi olabilir diye soracağım. Din faktörü bu kadar etkili ise yani, önümüzdeki dönem açısından nasıl bir dil tutturacağız? Bütün bu sınıf, emek, şu, bu önüne geçiyorsa bütün bunların önünü kesiyorsa nasıl bir dil tutturabilmek gerekiyor bunu kırmak için?

Din ya da başka bir kod bizim anladığımız bu açıdan netice itibariyle ne kadar etkili olmuştur ve bundan sonra önümüzdeki dönemde ne kadar etkili olacak? Biz nasıl bir yol tutturabiliriz? Teşekkür ederim.

Yüksel AKKAYA: Şimdi tabi benim espriyle söylediğim gibi bunlara sadece yanıt vermeye kalksak sabahı buluruz diye düşünüyorum. Cemaat etkisi var mı? Aslında cemaat etkisini bir doğrudan, bir de dolaylı olarak değerlendirmek mümkün. Doğrudan etki organik ilişkiyi iyi kötü kurdular ve bu iktidarı cemaat de bırakmak istemiyor. Çünkü bu iktidarı bırakırsa cemaatte kendi iktidarını kaybedeceğini düşünüyor, etkisini kaybedeceğini düşünüyor. O nedenle bütün gücüyle, bütün bağıyla müdahil oluyor. Bu doğrudan etkisi, militanlarını kullandı, imkanlarını kullandı, parasını kullandı, her şeyini kullandı, bu bilinen bir şey. Bir de dolaylı olarak bu kasetler ve Ergenekon meselesi üzerinden toplumu baskı altına alarak ciddi katkıda bulundu. Ergenekon sürecinde ortaya çıkan dosyalara baktığımızda, ki önemli bir gücü ileri demokrasinin koruyucusu olarak başbakanın söylediği dille polis oluyorsa, dolayısıyla ortaya çıkıyorsa bunu sorgulamak mümkün. Cemaatin hem doğrudan hem dolaylı çok ciddi katkıları oldu bu %50'lik oy almasında bunu görmek mümkün. Yerel rantın oluşması gerçekten yerel rant konusuna ben az önce değinmiştim bu rant konusunda çok önemli değişimler yaşandı. Rant suya düşen taşın yararttığı halka gibi yerele de yansımaya başladı. İşte duble yol yapıyorsanız o yörenin çocuklarını işçi olarak çalıştırıyorsunuz ve bir gelir kaynağı sağlıyorsunuz işsizlere yönelik olarak. Her ile bir üniversite açtı ama üniversiteler de kışlalar gibi kenti besleyen kurumlar bin tane iki bin tane öğrenci varsa ve bu öğrencilerin her biri 100-150 lira harcıyorsa, kiralarınızı yükseltiyorsa ya da talebi artırıyorsa kente ciddi katkıları var. Bunu Hakkari'de de görebiliyorsunuz, Muş'ta da görebiliyorsunuz, İstanbul'da da görebiliyorsunuz. Bu da bir başka rant dağıtımı. Mesela sadece Zonguldak'ta bu üniversiteyi ben açtım değil ama açılırken niyet belli, baktığımızda durum bu. Libya meselesinde, belki burada Irak meselesinde Ecevit'in tutumuna gönderme yapılabilir. Amerika'nın Irak işgaline Ecevit

karşı çıkmıştı. Diğer taraftan ANAP olumlu bir yerden bakıyordu. Burada Libya meselesinde çok büyük bir çıkış yapsa karşılığını alacağını sanmıyorum. Irak meselesinde olduğu kadar karşılık görmeyecekti ama bir Tunus'ta Mısır'dan biraz daha farklı. Tunus'taki ve Mısır'daki şeyleri ben ciddi buldum.. Libya konusunda kararsız kaldım şöyle bir sallandım. Çünkü Kaddafi'nin antiemperyalist bir söylemi var. Buradan baktığınızda Saddam Hüseyin gibi antiemperyalist bir söylemi var mı acaba şey mi olur? Sonuçta benim için de oldukça tartışmalı muamma bir mesele. Kürt meselesine gelince burada hepimizin düşündüğü şey sınırsız güç kullanabilir mi? Ben sınırsız gücü artık kullanamayacağını düşünüyorum. Bugüne kadar kullandığı güç zaten sınırsızın ötesinde bir güçtü. Bu güçle hiçbir şey yapamayacağını kendisi de fark etti. Bir parça da bir bir buçuk yıldır bölgede yaşadığım içinde artık gerçeği de görüyorum. Artık Kürtlerin sabredecek şeyi yok ve artık savaş içinde yeni bir kuşak da büyüdü. Yani artık 84'ü başlatan çocuklar 40 yaşındaydı, bugünü başlatan çocuklar 6-7 yaşlarında. Bir ay önce Hakkari'ye gittim. Hakkari hepimiz için artık haritanın ötesi diye düşünülebilir. Çok öfkeli bir gençlik var, öfkeli çocuklar var 6-7-8 yaşlarında. Mesela bir panzer yola çıktığında bütün çocuklar sokağa çıkıyor. 3 yaşında kışı zor çıkartmış bir çocuk badi badi yürüyor elinde taş atmaya çalışıyor. Bu artık çok farklı bir noktaya gelindiğini gösteriyor. Artı çok ciddi bir organik ilişki var, bu çocukların anneleri, babaları, kardeşleri dağda ya da hapishanede. Ya öldüler ya içerideler ya da bir kısmı hala mücadelenin içerisinde yani 84'e benzemiyor, 90'a benzemiyor. Her birinin ya dağda bir akrabası var, ya hapishanede bir akrabası var ya da mezarlıkta bir akrabası var. Dolayısıyla artık çözümü arıyorlar ve öfkeli bir gençlik var. Bu öfkeli gençliği durdurmak mümkün değil. Misal mitingde çocuklar çıktılar şeye, çocuklar dediğim 16-17-18 yaşlarındaki çocuklar, milletvekillerini ellerinin tersiyle bir kenara ittiler siz kimsiniz diye pankart açtılar. Artık onlar için milletvekillerinin bir temsil şeyi yok. Çözüm başka bir yerde diye düşünüyorlar. Onun için devlet sınırsız gücünü kullandı bundan sonra sınırlı güce başvurmak zorunda. Bu sınırlı güç bir parça müzakere olabilir ki sık sık söyleniyor. Fakat bu ne kadar geniş tutulur ayrı mesele. Şimdi adını unuttum ama aklıma gelirse söyleyeyim. MHP'li Yeniçağ'da yazan bir yazar seçimlerden birkaç gün önce bir senaryo kurdu. Dedi ki Kürtler Mısır'da olduğu gibi Tunus'ta olduğu gibi önce taleplerde bulunacaklar, sonra bunlar kabul edilmediği için meydanlara inecekler, bu da kabul edilmezse Ankara'ya yürüyecekler ya da Musul'a Kerkük'e, Erbil'e doğru yürüyecekler. Bu durumda ordu müdahale edecek. Ordu müdahale ettiğinde NATO müdahale edecek. Bundan sonra sorun uluslararası hale gelecek ve böylece Kürtleri bizden koparıp alacaklar. Bir senaryo yazmaya başladı aslında bu yabana atılır bir senaryo değil. Çünkü bunu yazarken diğer kaynaklardan yararlanarak yazıyor. Böyle bir süreç yaşanır mı? Böyle bir süreç yaşanabilir. Onun için Kürtlerin sınırı var mı, kırmızı çizgileri var mı, yok mu? Ona bakmak lazım. Burada da belirleyici olacak olan bence Kürt hareketinin kendisi. Müzakere süreçlerinde eğer umutlu çıkacaklarsa daha barışçıl bir süreç yaşanacak. Bekledikleri karşılanmazsa daha çatışmacı bir ortama gireceğimizi düşünüyorum. Bu konuda benim de kaygılarım var. Özellikle bölgedeki gençlere baktığımızda bizim üniversitenin öğrencilerinin okumakla ilgili bir dertleri yok hepsinin aklı tepelerde. Yeni kuşak oldukça zorlayacak gibi gözüküyor. Aydınlar, meslek örgütleri ne yapabilir? Bir kere aydınların dumura uğratıldığını söylemek mümkün yani bir avuç insanı bir kenara bırakırsak bir kısmını düş kırıklıklarıyla, bir kısmını rüşvetler sunarak, bir kısmını ihya ederek aydın dediğimiz ya da okuryazar dediğimiz gazeteci, liberal kesim ve benzeri şey kendisine mal etmiştir. Meslek örgütlerine gelince en iyi burada TTB içinde çalışan arkadaşlar bilir. Artık sopayı açıkta göstermekte, son olarak TMMOB'a yönelik düzenlemeler de bunun parçası, geriye kalan düzenlemelerden biri. Bu ödül sisteminde benim istediğim şeyleri yapmazsanız size verdiğimiz ödülleri alıyoruz. Meşruiyetinizi tartışmalı bir noktaya taşıyoruz diyor. İşyeri hekimlikleri kurslarının verilmesinden başladı, şimdi TMMOB'da benzeri gelir kaynaklarıyla oynadı veya yerelde işbirliğiyle ya da bakanlıklar üzerinden yöneltiyor. Dolayısıyla sorunları etkisizleştirmeye çalışıyor. Sınıf bağlamında baktığımızda şimdi orta sınıf beyaz yakalılaşma meselesi tartışmalı. Bir parça Yunanistan üzerinden baktığımızda daha çok genç kuşağın öfkeli arayış

içinde olan bir genç kuşağın ya da Fransa'daki başkaldırılar üzerinden baktığımızda bir genç kuşağın ya da Tunus ve Mısır'daki genç kuşak üzerinden baktığımızda bunların daha etkili olabileceğini söyleyebiliriz. Bu sosyal medya dedikleri, iletişim araçlarının, toplumsal hareketlerin oluşmasında daha etkin kullanabileceğini gördüğümüzde bir parça oralardan bir hareketlilik olursa daha anlamlı olabilir gibi geliyor bana. Yoksa orta sınıf beyaz yakalılar bir parça rehavete erişmiş. Öğrenmekten, bilmekten, sorgulamaktan korkan bir kesimi oluşturuyor. Vereceği oyu da bu seçimde gösterdi. CHP türünden partiler olacak en çok, daha fazla bir beklenti içinde olmak mümkün mü bilmiyorum. Şimdi Yavuz çok önemli bir yere işaret etti. Biz gerçekten de tarihsel bakışı hep arka plana atıyoruz. Hemen hemen her şeyi ilk defa yaşıyormuşuz duygusuyla hareket ediyoruz. Dolayısıyla burada önemli olan şu din tek harç mıdır? Tutan, değiştiren, dönüştüren, harç değil ama ne yazık ki en önemli harçlardan bir tanesine dönüştürüldü. Yani bir önceki dönemlerle karşılaştırdığımızda olmayacak kadar etkin bir şekle dönüştürüldü. Mesela 1970'li yıllarda bir şey anlatırlar. Ecevit toprak işleyenin, su kullananın demişti. İç Anadolu bölgesinde Ecevit'in müslümanlığı ortadan kaldırmaya yönelik söylem tutturduğu söylendi. Camilerden imamlar tarafından söylenen şuydu, "toprağı kullanmışsak, suyu kullanmışsak herkes zenginleşecek, yoksul kalmayacak, yoksul kalmayınca biz zekat veremeyeceğiz, fitre veremeyeceğiz dolayısıyla müslümanlığın farzlarını yerine getiremeyeceğiz. İmanın şartlarını yerine getiremeyeceksek o zaman biz Ecevit'e oy vermeyeceğiz". Böyle bir söylem tutturuldu camilerde imamlar tarafından. Şimdi burada da daha önce böyle bir söylem var mıdır, yok mudur bilmiyorum ama din bu açıdan baktığımızda uç örnek olacak belki.. Kemal Kılıçdaroğlu CHP'ye genel başkan olduktan sonraki anketlerde %30'ları aşmaya başlamıştı. Ahmet Hakan bir yazı yazdı. Babam kenara çekilmişti AKP'den imtina ediyordu. Şimdi yeniden sokağa çıktı ve dört elle AKP'ye sarıldı dedi, bu aslında çok önemli bir gösterge. Yani iktidarı kaybedeceğini düşünen İslami cemaat özellikle yıllarca bunun aksini yaşamış ve şimdi bu iktidarın keyfini sürenler iktidarı kaybetmemek için dört elle sarıldılar. Başkasından daha fazla çalıştılar. Bu açıdan ciddi dini bir şey oluştu burada. Krize bakınca hani kriz belki Yalçın hocanın devalüasyon teorisi vardı. Devalüasyon varsa darbe var türünden. Cem hoca da bir parça döviz bunalımı üzerinden benzeri bir süreç yaşanabilir dedi. Bakacağız ona şey olarak. Yeni bir anayasa koşulları var mı? Sanıyorum yeni bir anayasa oluşturulacak. Biraz Kürtlerin baskısıyla büyük ölçüde oluşturulacak. Hem burada Kürtleri rahatlatan hem İslami cenahı rahatlatan arada bir uzlaşma olacak. Sosyal demokrasinin isteklerinden çok, işçi sınıfının çıkarlarını gözetmekten çok, belki burada türev olarak olumlu düzenlemeler yapılacaktır. Esasen bugüne kadar yapılan yasal düzenlemelere bakarsak bireysel iş hukukunda, toplu iş hukukunda emekçiler açısından ciddi olumlu düzenlemelerin yapılmasından söz etmek mümkün görülmüyor ama etnik ve dinsel açıdan baktığımızda bu anayasanın tırnak içinde ya da dışında daha özgürlükçü olabileceğini düşünüyorum. Bu yönde bir anayasa yapılacağını düşünüyorum. Hem dinin önünü serbest bırakan hem de Kürtlerin önünü serbest bırakan etnik yapı açısından. Kürtler dediğimde bütün etnik yapıları anlamak gerekiyor aslında. Serbest bırakan bir anayasanın hazırlanacağını düşünüyorum. Osman'ın sorusuna gelince halkla ilişkiler açısından siyasal partiler içinde halkla ilişkileri geniş ve dar anlamda en iyi kullanan parti AKP'dir. Bunu hem bire bir ilişkilerde kullanıyor, hem de görsel olarak her yerde kullanıyor, bunda da oldukça başarılı. Bizim öğrencilerimizden bir tanesini Diyarbakır üzerinden halkla ilişkiler araştırması yapmıştık. Yani Kürtlerin dışında bütün kesimleri etkileyen bir halkla ilişkiler etkinliği gösteriyor. Kürtler üzerinde bunu bir türlü beceremedi. Yerel seçimlerde aynı dili kullandı ama onların bakış açısı başka bir yerde olduğu için, çok net bir yerde durdukları için, yani isterseniz altınla boyayın yine değişmeyecektir, ama gerçekten halkla ilişkileri en iyi kullanan partidir. Şimdilik söyleyeceklerim bu kadar. Son bir şeyle bitireyim, demin yine söz etmiştim Mersin, Diyarbakır'ı içeren bir tezden söz etmiştim. Burada da mesela kimlikle ilgili aidiyetle ilgili sorularda önce etnik ve aynı ağırlıkta da dini etki ön plana çıkıyor. Başka şey yok yani, kendinizi siyasal olarak tanımlamıyorsunuz.

Demokratım, sosyal demokratım ya da liberalim demiyorsunuz. Kürtüm, aleviyim, sünniyim ya da Müslümanım diyorsunuz. Bu siyasal kimliklendirme tamamen elenmiş durumda, ön plana çıkan etnik ve dini kimlik. Bu da aslında yeni dönemin temel özelliğini gösteriyor.

Cem SOMEL:Yüksel hocaya bu son cümlesi üzerinden bir soru sormak istiyorum. Geçmişte farklımıydı da kimlik mevzuunda insanlar kendilerini demokrat siyasi tanımlarla mı ilişkilendiriyordu idiler

Yüksel AKKAYA: Hocam bizim 90'lı yıllardan beri Mersin'de yaptığımız bir anket var, bu anketleri bu yıla kadar da sürdürdük. Bu dini ve etnik kimlik oranı sürekli yükseliyor. Kendisini siyasal olarak tanımlayan liberal, Kemalist ya da sosyal demokrat ya da milliyetçi tanımlamaları giderek azalmaya başladı oransal olarak. Son 15 yıllık temel görünüm bunu gösteriyor. Mersin üzerinden ama diğer yerlerde de benzer oranların çıkması bir eksen kaymasını sanki çok açık olarak resmediyor gibi.

Aydın ÇUBUKÇU: Çok ilginç sorular var. Gerçekten hepsini tartışmak çok iyi olurdu. Hepsi üzerinde bir şeyler öğrenmek aynı zamanda benim de bir ihtiyacım. Tüm arkadaşların görüşlerini merak ediyorum. Ama ben sorular içinde Ata'nın önerisine uyarak bir-iki tanesini seçerek onlara cevap vereyim. İzninizle bu din faktörü meselesine ben de değinmek istiyorum. Her şeyden önce AKP'nin dinle ilişkisini genel kalıbın dışında bir değerlendirmeye tabii tutmak gerektiğini düşünüyorum. Yani dini kullanan ve bunu oya çeviren bir parti tanımı AKP için şimdi çok uygun olmuyor. Mesela şöyle basit bir örnekle açmaya çalışayım. Kenan Evren, Tayyip Erdoğan'dan çok daha fazla dini kullanmaya çalıştı. Bütün konuşmalarında ayetlerden ve hadislerden söz etti. Recep Tayyip Erdoğan'da ise Kura'n ayetleri yerine, Hacı Bektaş Veli ve Yunus Emre var. Açıklanması gerekiyor, yani neden böyle bir taktik izliyor? Aslında çekirdek olarak AKP'nin oy tabanı da, kadroları da esas olarak geleneksel cemaat yapılarına, dinsel örgütlenmelere, imam-hatip okullarına dayanıyor. Burası doğru, büyük ağırlığı bunlar üzerinde yükseliyor, ama gündelik politikanın yürütülmesinde bu kökenden gelen insanların davranışları belirleyici değil. Bayramdan bayrama namaza giden insan da AKP'lidir, vakit namazlarını kaçırmayan adam da AKP'lidir. Hiç namaza gitmeyen, namazda niyazda gözü olmayan AKP'liler de var. Özellikle bu son seçimlerde pekala modern yaşam tarzını benimsemiş insanlardan pek çoğunun, deyim haline geldiği için kullanıyorum "modern yaşam tarzı"nı, AKP'ye oy verdiğinin ben bizzat tanığıyım. Şimdi şöyle bir olay yaşanıyor, bunu Cem hoca daha iyi açıklayabilir sanırım. Onun canlı gözlemleri de vardır. AKP'nin ve o tip siyasetlerin geleneksel çekirdeğini oluşturan dindar çevreler, dindar esnaf, dindar sermaye sahipleri önemli bir değişim yaşadılar. Bu aralar okuduğum bir kitap var çok ciddi bir araştırma, İstanbul Sarıgazi bölgesi temel alınarak yapılmış bir çalışma. Orada son 7-8 yıllık süreç içinde dindar kesimlerin siyasal eğilimlerinin ve dünyaya bakışlarının nasıl değiştiği anlatılıyor. Kitabın adı "Pasif Devrim". Araştırmayı yapan Cihan Tuğal. Çalışma son derece önemli ve değerli bence. Şöyle bir şey görüyoruz orada: başlangıçta dini yaşam tarzıyla sermayenin, sermaye sahibi olmanın ihtiyaçları arasında bir çelişme gören insanlar, faiz, kredi vs. gibi konularda çok tereddüt yaşayan ve bütün bunları dine aykırı uygulamalar olduğu için bir türlü benimseyemeyenler bir süre sonra bunları kendilerince açıklayabilir hale geliyorlar. Alışveriş kuralları diyelim en basit haliyle bunlar içinde yaşamanın gerekleri neyse onları yerine getiriyorlar ama bu arada yaşayış biçimleri, giyim tarzları, okudukları kitaplar, müşterileriyle ilişkileri de değişmeye başlıyor. Mesela birçok dükkanda arkada gördüğümüz büyük dini levhaları gerekli görmüyor artık. Onları indirmeye başlıyorlar. Alışveriş daha önemli hale geliyor. Dinine bağlı, yine namazını kılıyor, yine orucunu tutuyor, zekatıdır, fitresidir yine veriyor ama dünyaya bakışı önemli ölçüde kapitalistin bakış açısı haline gelmeye başlıyor. AKP'lileşme dediğimiz şey zaten Erbakan'ın ortaya koyduğu "milli görüşçü" olmaktan çok farklı bir şey ve uluslararası sermayenin ihtiyaçlarıyla, inanç gereklerini mümkün olduğu kadar uyumlu kılmaya çalışan bir hareket olduğu için de, kendi insanının yaşamında günlük yaşamda böyle bir değişikliğe yol açabiliyor. AKP'yi esas olarak destekleyenler de zaten ilk konuşmamda

söylediğim gibi çarşı esnafı dediğimiz sosyal kesim ve bu onun yalnızca sosyal siyasal tabanını değil, elini, kolunu, gözünü, kulağını oluşturuyor. Yani organizmanın çekirdeğinde onlar var. Neticede büyük sermaye kesimlerinin, emperyalist sermayenin bir uzantısı, bir organı haline gelirken ona uygun ideolojik şekillenme de belirmeye başlıyor. Bir yandan sağlam çekirdeğini korumak için avantajlara sahip yani tartışılmaz bir şekilde Müslümandır. Bunun dışında da az çok alışverişi olan ya da hiç olmayan kesimleri kazanabilmek adına da Hacı Bektaş, Mevlana, Yunus Emre devreye giriyor. Artık ayetler ve hadislerden söz etmek çok gerekmiyor. Bir kere olsun Hz. Osman'ın dediği gibi ya da Hz. Ömer demiştir ki gibi bir şeyi söylemedi.

Yüksel AKKAYA: Hocam kendisi peygamber oldu artık

Aydın ÇUBUKÇU: Uzaktan göndermeler ama işi yumuşatarak daha yaygınlaştırarak, daha yaygın bir kitleyi kucaklayacağını düşündüğü simgeler üzerinden hareket etti. Özetle şunu söylemek istiyorum. Kapitalistleşme kapitalist ilişkiler içinde etkin bir biçimde yer alma sürecinde, AK Parti umudu taşıyan, orta sınıf diyebileceğimiz esnaf, zanaatkar bakımından bir aracı rol oynamıştır, umut olmuştur. Yani klasik olarak deriz ya, küçük burjuva proleterleşmekten korkar, diğer yandan burjuvalaşmak ister. Proleterleşme korkusunu bertaraf etmek ve burjuva olma umudunu vermek, üstelik kapitalist olmak ille de onlar gibi yaşamak değildir, sen de kapitalist olursun ama edebinle Müslüman gibi yaşarsın duygusunu verebilmek önemli bir şeydir. Dinle ilişkiyi buradan kurmakta fayda var. Yoksa basitçe dini duyguları istismar ederek insanları kendisine bağlamak gibi bir şey çok dolaysız bir mekanizma gibi görüyor. Öyle değil özellikle esnafın rolü üzerinde düşünmekte fayda var esnafı toplumsal bir katalizör olarak kullanarak işçi-emekçi tabakalarını etkileyebilmek, gelen etkiyi siyasi bir güce çevirebilmek bence dinle ilişki kurulacaksa buradan kurulmalıdır. Yoksa basitçe yoksullara öbür dünyayı vaat ederek bağlamak gibi bir şeyi çok basit. Biraz daha karmaşık bir mekanizma burada rol oynuyor. Elbette kadercilik, tevekkül gibi duygular rol oynuyorlar ama bu kadar etkin bir siyasal aktör durumuna gelmesi dinin bu şekilde kullanılmış olmasında önemli olduğunu düşünüyorum. Mesela ben Mehmet Bekaroğlu ile bir sohbetim sırasında, AK Parti'nin yükselmeye başladığı dönemlerde, partileşme çalışmalarının devam ettiği dönemde, cami cemaatine nüfuz edemiyoruz demişti. Orası kapılmış vaziyette. AK Parti oraya egemen olmuş. Belirtileri neler? En önemli belirtisi bence Filistin konusunda her Cuma gösteri yapan Beyazıt Camii cemaati bu işten vazgeçmiştir. Bunu delmeye çalışan bir-iki radikal Müslüman olmuştur ama delememişlerdir. Cemaat dediğimiz zaman ille de tarikatda da, özellikle Fettullah Efendi cemaatini anlamak yerine, daha genel bir açıdan, Bekaroğlu'nun kavramını o bakımdan önemsiyorum cami cemaati olarak düşünmek ve ona göre nüfuz edip edememek bu siyasetler açısından nereye düşüyor? O başarıyı AK Parti göstermiştir. O dediğim gibi çekirdektir, onun etrafını örebilmek toplumsal bir yapı oluşturabilmek bu çekirdek etrafında toplumsal ilişkiler ağını kontrol edecek bir mekanizma kurabilmek bir sermayenin başarısı olarak değerlendirmek gerekiyor.

Yüksel AKKAYA: Hocam burada Kılıçdaroğlu'na yönelik mezhep söylemini nereye koyuyorsunuz? Niye o kadar ön plana çıkardı?

Aydın ÇUBUKUÇU: Onun büyük etki yaratacağını düşündüler ilk başta yani hiç olmazsa tabii ki CHP'nin geleneksel tabanı içerisinde epey bir sünni vardır . Yani İsmet Paşacı olmak ille de alevi olmak anlamına gelmiyor. Çok geniş bir sünni tabanı vardır. Bir etki yapabileceğini düşündüler fakat ters teptiğini gördü, vazgeçtiler.

Yüksel AKKAYA: Ama kendi tabanındaki kaymayı önlediler.

Aydın ÇUBUKÇU: Tabi, onu önlemiş oldu. Bunların tamamen etkisi olduğunu söylemiyorum. Mesela Kürtler açısından da bakarsak senin demin söylediğin gibi kimlik sorunları önemli bir yer tutuyor. Mesela Kürtler makarnaya, kömüre oy vermediler. Onura ve özgürlüğe oy veriyoruz dediler. Bu memlekette böyle bir şey var mı? Para, genel güncel

çıkarlar yahut sınıf çıkarları vs. bütün bunlara baktığımız zaman hep geri plana düşmüş ekmeğe işe değil onura ve özgürlüğe oy veren bir seçmen var. O ayrıca da konuşulsa iyi olur. Aramızda Tunus'ta Mısır'da insanlar iş ve ekmek için değil, onur ve özgürlük için ayağa kalktılar.

Yüksel AKKAYA: Kaddafi bir sürü rüşvet önerdi.

Özgür MÜFTÜOĞLU: Ben de AKP'nin İslam dinini kapitalizmin dönemsel koşullarına yani piyasa kapitalizmine uyumlaştırdığını düşünüyorum. Tayyip Erdoğan'ın hocası Erbakan'ın Milli Görüş söylemi bir dönem kapitalizmde egemen olan ulusal kalkınmacılığı anlayışının ürünüydü. Ancak Erbakan'ın İslam ile ulusal kalkınmacı anlayışı bütünleştirmeye çalıştığı Milli Görüş, çok geç kalmıştı. Çünkü Milli Görüş düşüncesinin muhalefet ya da koalisyon ortağı olarak Meclis'e girdiği 1970'li yıllarda kapitalizm, ulusal kalkınmacılı terk etmişti ve kaçınılmaz olarak Türkiye'de bu anlayışı yaşam bulması imkansızdı. Daha önce Milli Görüş içerisinde olup şimdi AKP saflarına geçenler bu anlayışı aştılar ve temel dayanakları olan İslam ile günümüz kapitalizminin egemen anlayışı olan neoliberalizmi uyumlaştırdılar. Ben şunu özellikle vurgulamak istiyorum: AKP'nin uygulamış olduğu politikalar sadece dini önemseyen bir siyasi parti olarak uyguladığı politikalar değildir. AKP'nin uyguladığı bütün politikalar, yoksullukla mücadele programı vs. aslında uluslararası kapitalizmin de dönemsel olarak önerdiği politikalardır. AKP'nin kömür, fasulye, bulgur dağıtması Dünya Bankası'nın, Avrupa Birliği'nin politikalarıyla çelişkili değildir. Tam tersine AKP'nin din temelli bir anlayışla gerçekleştirdiği düşünülen bu uygulamalar kapitalizmin uluslararası kurumlarının yoksullukla mücadele adıyla yürüttükleri programlarla tamamen uyumludur. Bu nedenle AKP içeride yoksul kesimlerin desteğini alırken kapitalist dünyadan da övgüler almış ve desteklenmiştir.

Sağlık, sosyal güvenlik ya da genel olarak sosyal politikalar konusuna baktığımız zaman ben şöyle bir yanılsama içerisinde olunduğunu düşünüyorum. Her şeyden önce toplumun kendi gerçekliği içerisinde hareket edip oyunu kullandığı kabul etmek gerekiyor. Toplumun geneli yanlış da olsa bir bilinçle hareket etmektedir. Biz şimdi diyoruz ki; sosyal politikalar bu kadar aşındırılırken sağlık hakkı, sosyal güvenlik hakkı, eğitim hakkı ortadan kalkarken neden hala bu millet gidip de AKP'ye oy veriyor? Bu sorunun cevabı için önce şunun farkına varmak lazım: Aşındırılan sosyal politikalar, ortadan kaldırılan haklar Türkiye'de hiçbir zaman toplumun geneline yaygınlaşmadı, sadece yasal statüye sahip olarak çalışan memurlar, fabrika işçileri ve bir kısım esnaf sosyal politikalardan yararlandı. Evet, bugün sağlık hizmetine ulaşmak zorlaştı. Ben orta sınıf bir ailenin çocuğu olarak bunun farkına varabiliyorum. Çünkü babamın sahip olduğu sağlık ve sosyal güvenlik hakkının benimkinden çok daha iyi olduğunu görebiliyorum. Ben ve benim gibiler bu toplumun ancak yüzde 15-20' sini oluşturur. Bizim gözden kaçırdığımız; yüzde 80'ler gibi toplumun çok büyük bir bölümünün bu haklardan haberi bile yok, hiçbir zaman bu haklardan yararlanamamış. Hastası olduğu zaman tarlasını, ineğini satıp Ankara'ya Adana'ya hastaneye getirmiş, hastane koridorlarında günlerce, aylarca yatıp kalkmış bu insanlar. Biz kendi çerçevemizden baktığımızda bir gerileme görüyoruz ama aslında toplumun çok büyük bir kesimi kendi koşullarında iyileşme görüyor. Tabi ki biz hasta doktora ulaştı ama doktor performans değerlendirmesi nedeniyle hastaya bakacak süresi kısaldığı için ya da hastayla doktor arasına para ilişkisi girdiği için sağlık hizmetinin niteliği düştü diyoruz, gerçek olan da bu elbette... TTB'nin sağlıkta dönüşüm programına ilişkin tüm eleştirilerine katılıyorum. Ama yaşamında doktor bile göremeyen insanların şimdi en azından doktorun yüzünü görebiliyor olmalarını bir ilerleme olarak algılamasını da anlamak gerekiyor.

Benzer bir durum sosyal güvenlik sistemi için de geçerli. Yaşamında sosyal güvenlik diye bir şeyi duymamış ya da ona ulaşamamış olan milyonlarca insan var. Biz emeklilik yaşı uzatılırken tepki gösteriyoruz ama "emeklilik yaşını uzatıp daha geniş kesimlere yaygınlaştıracağız söylemi" sigortasız bu kesimler için çok önemli. Bunlar aslında müthiş önemli söylemler. Dolayısıyla ben burada AKP'nin sadece toplumu aldatarak oy aldığını düşünmüyorum. Toplumun çok önemli bir kesimi için

son derece önemli olan bu konularda AKP'nin rakibi yok çünkü hiçbir parti AKP'nin bu politikalarına bir alternatif getiremiyor. Bakın AKP iktidarında yoksullara sosyal yardım adı altında 300-350 lira aylık ödeniyor yine yoksul ailelerin okuyan çocukları için aylık 30-40 lira para ödeniyor. Biz bu ödemeleri bir hak niteliğinde olmadığı için, miktarı insanca yaşama koşullarını sağlamayacağı için ya da AKP'ye siyasi rant sağlayacak bir mekanizma olarak kullanıldığı için eleştirebiliriz. Ama biz ne dersek diyelim, karşılığında bir alternatif sunamadığımız sürece yoksullar bu uygulamalara itibar edecek ve seçim dönemlerinde de AKP'ye oylarını verecektir. Bu durumda ne halkı ne de AKP'yi suçlayarak ya da uyguladığı politikaları küçümseyerek seçimlerde ortaya çıkan sonucu yorumlayamayız.

AKP sahip olduğu dünya görüşü ile uyguladığı ekonomik politikalar arasında müthiş bir ahenk sağlamıştır ve kendi içerisinde son derece tutarlıdır. Burada tutarsız olan CHP'nin muhalefet anlayışıdır. Muhalefet iki şekilde yapılabilir. Birincisi iktidarın politikalarını beğenmez, tamamen karşı olursunuz ve onun politikalarına karşı benimsediğiniz alternatif bir başka politikayı savunursunuz. Örneğin neoliberal politikaları uygulayan bir iktidar karşısında sosyalist ya da sosyal demokrat bir anlayışla muhalefet edersiniz. Ya da iktidarın benimsediği politikaları siz de benimsersiniz ama uygulamada başarısız olduğunu iddia eder, kendinizin bu politikaları daha iyi uygulayacağını savunursunuz. CHP'nin AKP'nin uyguladığı politikaların özüne yönelik hiçbir eleştirisi yoktur. Dolayısıyla CHP'nin yapmaya çalıştığı muhalefet ikinci kategoride yer alır. Ancak AKP, benimsediği politikaları uygulama konusunda son derece başarılıdır. AKP hem kapitalizmin egemen devletleriyle birlikte uluslararası kurumların ve ulusal-uluslararası sermayenin kendisine verdiği görevleri büyük bir başarıyla yerine getirmiştir. Öte yandan daha önce de söylediğim gibi toplumun haklardan mahrum kalmış kesimlerini asgari düzeyde de olsa memnun edecek uygulamalar yapmaktadır. Sadece merkezi yönetimde değil, yerel yönetimlerde de AKP bir taraftan yandaşlarına rant alanları yaratırken diğer taraftan da metro, tramvay gibi ulaşım sistemleri vd. ile sokaktaki insanlar tarafından başarılı görülen icraatlar gerçekleştirmiştir. Dolayısıyla bu noktada AKP'nin seçimlerde kendisine alternatif olarak gösterilen diğer partilere göre daha tutarlı olduğunu düşünüyorum. Önümüzdeki mücadele süreci içerisinde beyaz yakalıların ön planda olur mu? Sorusuna yanıtım: Evettir. Beyaz yakalıların önümüzdeki süreçte daha fazla mücadele ihtiyacı duyacaklarını söyleyebiliriz. Ama belirleyici olmak bakımından güvencesiz kesimlerin mücadelesinin daha belirleyici olacağını düşünüyorum. Çünkü bunlar tamamen sendikal örgütlenmelerden dışlanmış olan kesimler ve başka formatlarda örgütlenme yapıları oluşturarak bir şeyler yapmaya çalışıyorlar, mücadele etmeye çalışıyorlar. Aslında beyaz yakalılar da giderek güvencesizleşiyorlar. Yani onlar da artık güvencesizler içerisinde yerlerini alıyorlar. Biliyorsunuz güvencesiz mühendisler, doktorlar, öğretmenler giderek artıyor. Ben yakın bir zamanda güvencesizlerin öznesi olduğu ve sınıfsal bir içeriğe sahip güçlü bir mücadelenin başlayacağını düşünüyorum. Çünkü şu artık çok net şekilde görülüyor ki herhangi bir emekçinin sorununu bugünkü sendikal yapılar çözemiyor. Onun da kendi ihtiyaçlarını karşılayacak bir yapılandırma oluşturması gayet doğal. Bunun başka çaresi yok, sermayenin yeniden yapılanması ve üretim sistemlerindeki değişime göre esnek örgütlenme biçimleri geliştirilecek. Bugüne kadar denenlerin dışında olacak bu örgütlenmelerin beyaz yakalıları da kapsayacağını ve geniş tabanlı bir mücadeleye girişileceğini düşünüyorum.

Kürt sorunu konusunda; Aydın Çubukçu ve Yüksel Akkaya'nın söylediği gibi bir anayasa yapılırken Kürtlerin hakları kısmen de olsa karşılanabilir ama bu anayasanın demokratik ve özgürlükçü olduğu anlamına gelmez. Özgürlükler ve demokrasi büyük ölçüde sınıfsal karakterlidir. Şu olabilir örneğin Kürt ve Türk burjuvazisi uzlaşırlar bir anayasa yaparlar, Kürtlerin bir takım temel hakları da söz konusu olur ama esas ondan sonra Türk ve Kürt işçi sınıfının burjuvaya karşı bir mücadelesi daha da keskinleşir. Bence bu sağlıklı da olur ve ben bunun çok uzak olduğunu düşünmüyorum. TÜSİAD başkanı ve Osman Baydemir'in halay çektiklerini hatırlarsak, çok ciddi anlamda bugün sermayenin Güneydoğuya yönelik projeleri var. Burada Kürt burjuvazisi ile

işbirliği yapmak durumundalar. Dolayısıyla bunların çok önemli olduğunu düşünüyorum ve bu olabilir ama bunun demokrasi ve özgürlükler anayasası olabileceğini düşünmüyorum. Bir taraftan şunu da vurgulamak gerekiyor, son dönemlerde Kürtlerin mücadelesi önemli bir aşama kaydetti. Örneğin YSK'nın vetosuna karşı hızla harekete geçildi ve veto kaldırıldı. Aynı durum ÖDP'ye oldu, bir şey yapılamadı. Açıkça söylemek gerekir ki emekçiler, sosyalistler mücadele yetilerini önemli ölçüde kaybetmiştir. Birlikte mücadele bu kesimlerin de mücadelesine yeniden bir dinamizm kazandıracaktır diye düşünüyorum.

Cem SOMEL: Özgür hocamın söylediğine şöyle küçük bir ilavede bulunmak istiyorum. AKP iktidarı zamanında sosyal güvenlik ve sağlık hizmetleri genişletildi. Muhtemelen şimdiye kadar doktor görmemiş olanlar doktor gördüler ama siz dediniz ki bir kısmını cepten ödüyor. Şimdi bir kısmını cepten ödeyene, eskisine kıyasla daha büyük bir yük getirdiğini düşünen kesime biz ne diyoruz? Sağlık çalışanları, sosyalistler ne diyor? Parasız sağlık diyoruz, eğitim cephesinde parasız eğitim diyoruz. Şimdi bugünkü şartlarda 2011 yılında nüfusun yaş dağılımı ve siyasi tecrübesi itibariyle parasız sağlık ve parasız eğitim vaadini algılamakta zorlanacağı kanısındayım. Bu kişiler yani toplumun çoğunluğu eski sosyalist devletleri bilmiyor ki. Böyle bir şeyin mümkün olabileceğine vakıf değiller. Dolayısıyla parasız sağlık ve parasız eğitim denince öyle sanıyorum ki yanılıyor da olabilirim, bunlar boş vaatlerde bulunuyorlar; bunun masrafı bir şekilde benden çıkacaktır, bu boş bir vaattir diye düşünüyor olabilir. Çünkü parasız eğitim, parasız sağlık, çalışma hakkı gibi konular tutarlı bir sosyal projenin unsurları değil. Öyle bir sosyal proje sunulmayınca bu gibi sektörel vaatler sunulan kişi bunları bir bütün olarak kavrayamayabilir. Aklımdan böyle bir endişe geçiyor. Yavuz Üçkuyu hocamın söylediklerini belki tam anlamamış olabilirim ama uyardığınız çağrışımlarla bir şey söylemek istiyorum. Şimdi emperyalizm kelimesi geçti, gün geçtikçe emperyalizm kelimesi kullanırken daha dikkatli olmaya çalışıyorum. Kapitalizm değişiyor iki kutuplu dünya ortadan kalktıktan sonra bazı milletlerin başka milletlere tasallut ettiği manasında emperyalizm kelimesinin manasının kaybolduğu kanısındayım. Emperyalizm denince aklımıza Lenin'in teorisi gelir. Güçlü devletlerin eşit olmayan ilişkiler içerisinde zayıf devletlere baskısı manasında kullanıyor isek bugün emperyalizm var, görüyoruz gözümüzün önünde. Fakat emperyalizm kelimesi aynı zamanda geçen yüzyılın sonlarına kadar bir ulusalcılık ve ulusal kurtuluş ile ilgili bir kavramdı. Şimdi sermaye hareketlerinin serbestleşmesinden sonra az gelişmiş ülkelerde de burjuvazinin ülke dışında yatırım yapmaya başlaması, fakir ülkelerle zengin ülkelerin sermayedarları arasında bağların güçlenmesi neticesinde güçlü milletlerin zayıf milletlere tasallutu şeklindeki bir manzara artık sanki ortadan kalkıyor ve dolayısıyla tam bağımsızlık sloganı anlamını yitiriyor gibime geliyor. Genel olarak tasalluta ve sömürüye karşı birleştirici bir slogan olarak geriye demokrasi kalıyor gibime geliyor. Konuşmanızda zannediyorum AKP'yi emperyalist bir projenin bir unsuru gibi söylediniz. Kapitalist dünya sistemi devletler arasındaki hiyerarşiyi öyle bir kaybediyor ki bunu diğer orta gelirli az gelişmiş devletlerin fark ettiği gibi Türkiye devleti de fark etti. Manevra sahası açıldı. Bu sebeple gelişmiş ülkelerle eski emperyalist dediğimiz dünya devletleriyle farklı ilişkiler ortaya çıktı. Bu ilişkiler değişince toplumsal dönüşümü düşünen sosyalist insanların da bunu hesaba katması gerekiyor. Ne gibi ittifaklar kurulacak ve ne gibi söylemler ile hareket edilecek? Onur Hamzaoğlu hocam yeni bir anayasa koşulları var mı? Nasıl bir tavır olmalı gibi bir soru sordular. Buna Özgür hocam da cevap verdi; bir söz ilave etmek istiyorum. Bence Türkiye'de Kürt ve Türk burjuvazisi gayet güzel demokratik bir anayasa oluşturabilirler. Ama bunlar anayasada emekçilerin kolunu eskisine göre daha da çok bağlayabilir. Hala 1981 anayasasında öncekinden kalma sosyal devlet, kamu menfaati gibi kavramlar, yenisinde tamamen ortadan kalkabilir. Özel mülkiyeti koruma altına alan aklımıza hayalimize gelmeyen maddeler koyabilirler. Dolayısıyla son referandumda karşılaştığımız ikilemle karşılaşabiliriz. Etnik ve dinsel kimliklere özgürlük tanıyan fakat başka yönlerden sınıfsal mücadeleyi, mesleksel mücadeleyi, sendikal mücadeleyi iyice sınırlandıran bir paket karşımıza gelebilir. Ondan sonrada birbirimize

girebiliriz. Bu ihtimal bence çok güçlü bir ihtimal . Buna kafa yormamız lazım.

Onur HAMZAOĞLU: Seçimlerden hemen sonra yapılan bir röportajda esasında blok oluşturulurken bu tür tartışmaların bir şekilde paylaşıldığını örneğin başkanlık sistemini kapsayan bir anayasanın asla ve asla kabul edilmeyeceğini. Emekten yana karşıtlıkları ifade edebilecek anayasanın da müzakere edilmemesi gerektiğini paylaştıklarını söyledi. Durum daha önceden blok tarafından düşünülmüş ve en azından kendi aralarında paylaşılmış bilgiyi paylaşmak istedim.

Cem SOMEL: Şimdi geldik din bahsine, hocalarım onur ve özgürlük için oy verdiklerini söylediler. Elbette ki onur, özgürlük, bağımsızlık gibi soyut kavramlar için canlarını dahi veren bir varlıktır insanoğlu. İnsanoğlu midesine esir olan bir robot değildir ama öte yandan tarihsel maddecilik gibi bir gerçek de var. Tarihsel maddeciliğe göre genel olarak insanların kendine bakış tarzı, dünyaya bakış tarzı, topluma bakış tarzı geçinme şartlarından çok kuvvetli etkilenir. Tarihsel maddecilik perspektifinden bakarsak bence şöyle diyebiliriz, insanların düşünceleri büyük ölçüde geçinme şartlarının etkisindedir ve dini inanışları da buna göre şekillenir. Dolayısıyla din hiçbir zaman büyük kitlelerin siyasi davranışlarını izah eden esas faktör olamaz. AKP'nin kullandığı din söyleminin sınıfsal boyutunu unutmamak lazım, Türkiye'de AKP'ye gelinceye kadar Türkiye'de iktidarda bulunan partilerin temsil ettiği burjuvazinin büyük ölçüde dini toplumu kontrol etmekte, laikliği de toplumu kontrol etmekte kullandığını unutmamak lazım. Dolayısıyla AKP'nin başındaki şahıs ara sıra dini kavramlara atıfta bulunmakla halka yakın olduğunu ispatlamaya çalışıyor ve davranışının bu şekilde algılandığı kanısındayım. Bunun gerisinde sınıfsal yakınlık iması var, "ben de oruç tutarım" diyor. Yanılıyor olabilirim ama İsmet Paşa gizli gizli namaz kılarmış. Böyle bir anlayışın karşısında Recep Tayyip Erdoğan'ın tavrını görüyoruz; o da aleni yapıyor bunu. Aleni yapınca zaten sınıfsal olarak kavga içinde olmayan, oy vermeye hazır olan kişiler üzerinde marjinal bir etki yapıyordur. Bunun dışında bir etki yaptığını sanmıyorum. Din deyince tabii akla cemaatler geliyor, cemaatleri sadece dinsel kurumlar olarak görmemek lazım önemli sosyal işlevleri var. Sosyal devletin olmadığı bir yerde yardımlaşma aracı, kayırma aracı olarak çalışıyor. Dolayısıyla cemaatleşmeyi insanların dindarlaşması şeklinde değil sosyal devletin zayıflaması şeklinde izah etmek mümkün. Çünkü sosyal devlet olsaydı bu kadar cemaatleşme olmayabilirdi. Daha doğrusu cemaatler o zaman sadece dini cemaatler haline gelirdi.

Onur HAMZAOĞLU: Hatta iktisadi ilişkileri de kuruyor.

Cem SOMEL: Dolayısıyla mafya tarzı ya da eski loca tarzı bir teşkilat olarak çalışıyor. HAS parti için sadece bir cümle söyleyeyim. HAS partinin söyleminden haberdarsınızdır. Türkiye şartları için radikal bazı şeyler söylüyor. Radikal programı olan bir parti hiçbir zaman olağan şartlarda seçilmez. Son olarak da Yüksel Hoca Kaddafi'den bahsetti. Libya'da ayaklanma olunca tereddüt ettim dedi. Antiemperyalist çizgisi üzerinde durdum dedi. Daha sonra da Türkiye'de Kürt ayaklanması senaryosundan bahsetti. Yüksel Hocanın bu söylediklerine küçük bir yorum yapmak istiyorum. Bunlara kafa yormamız lazım, çünkü günün birinde Türkiye'de demokrasi, eşitlik, adalet isteyen bizler de Amerika'dan yardım, İngiltere'den yardım ya da Almanya'dan yardım istemek zorunda kalabilir miyiz diye de düşünmek lazım. Bu çok zor bir durum. Bingazidekiler'in durumu zor .

Onur HAMZAOĞLU: Herkese katkılarından dolayı teşekkür ediyoruz. Uzun bir süre oldu sanıyorum hem bizim için hem okuyucularımız için yararlı bir oturum gerçekleştirmiş olduk. En kısa zamanda bunu yazıya dökeceğiz, katılımcılarla da paylaşıp daha sonra da dergimizde yayınlayacağız. Sağolun, var olun